

Jeugdzorg in Transitie: Een procesevaluatie van de pilot UP!

Naam: Dino Bodzinga
Studentnummer: 3707342
Opleiding: Master: Arbeid, Zorg en Welzijn: Beleid en Interventie
Onderwijsinstelling: Universiteit Utrecht
Datum: 15 augustus 2014
Aantal woorden: 15235

Stagebegeleider: Peter Versteeg- Teamleider Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland
Stagebegeleidster: Emmy Berben - Senior Beleidsadviseur Bureau Jeugdzorg
Onderzoek, Ontwikkeling en Opleiding (O³)
Begeleider: dr. Marit Hopman - Onderzoeker Universiteit Utrecht
Tweede lezer: dr. Ludwien Meeuwesen - Hoofddocent Universiteit Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeeronderzoek ter afsluiting van de Master Arbeid, Zorg en Welzijn: Beleid en Interventie van de Universiteit Utrecht. Het afstudeeronderzoek is tot stand gekomen in samenwerking met diverse personen en instanties. Ik wil graag even aandacht besteden voor een dankwoord.

Allereerst wil ik Bureau Jeugdzorg bedanken voor het verlenen van hun medewerking aan dit onderzoek. Zij hebben mij de mogelijkheid gegeven om het programma UP! te evalueren. In het bijzonder wil ik mijn stagebegeleider Peter Versteeg bedanken voor het beschikbaar stellen van alle faciliteiten bij Bureau Jeugdzorg. Bij de begeleiding van mijn onderzoek heeft Peter met zijn nuttige tips en adviezen een leerzame bijdrage geleverd aan de realisatie van de Master Thesis. Emmy Berben heeft als 2^e stagebegeleider namens Bureau Jeugdzorg op een enthousiaste wijze het onderzoek voorzien van een inhoudelijke feedback en persoonlijke ondersteuning.

Via de jeugdzorgmedewerkers en de zorgcoördinator zijn ook de ouders en mentoren betrokken bij het onderzoek. De zorgcoördinator Eric Noordergraaf heeft met zijn heldere uitleg over het programma UP! een bijdrage geleverd aan de wijze waarop de interviews zijn uitgevoerd. Alle mentoren, ouders en jongeren hebben met hun openheid en eerlijkheid invulling gegeven aan de interviews en de procesevaluatie.

Voor het opstellen en afnemen van de gezamenlijke interviews is intensief samengewerkt met Kars Martin Mede door zijn steun en motivatie heb ik bij Bureau Jeugdzorg in Gouda elke week met veel plezier en toewijding gewerkt aan mijn onderzoek. Voor de opbeurende momenten heb ik telkens gebruik kunnen maken van de steun en toeverlaat van mijn familie. In het bijzonder bedank ik mijn vader, die met zijn feedback en analyserend vermogen mij telkens heeft geïnspireerd tot nieuwe inzichten tijdens het schrijven van de thesis.

Als laatste wil ik mijn begeleidster van de Universiteit Utrecht dr. Marit Hopman bedanken voor het geduld en toewijding gedurende de procesevaluatie. Er is altijd tijd vrijgemaakt voor het stellen van vragen of onduidelijkheden. Naast de persoonlijke aandacht is er veel geadviseerd en gecorrigeerd met als eindresultaat een Master Thesis waar ik trots op ben en met veel plezier op terugkijk.

Ik heb de afgelopen periode de extra tijd benut om te analyseren hoe ik mijn kennis en vaardigheden van ASW kan combineren met de praktijkervaringen in het onderwijs en de zorg. Het onderzoek naar probleemgedrag van jongeren sluit perfect aan op mijn bevoegdheid om les te geven in het vak maatschappijleer. Na invoering van de transitie en transformatie wordt de begeleiding van de zorg georganiseerd vanuit de school. Het uitgangspunt van de werkwijze van de jeugdzorgmedewerker moet, net als de docent maatschappijleer, afgestemd worden op de relatie met de jongere. Het is van belang om gebruik te maken van het vertrouwen van de jongere en met de juiste behandeling te werken aan zijn maatschappelijke ontwikkeling, waardoor probleemgedrag kan worden voorkomen. Voor mijn persoonlijke ontwikkeling zie ik kansen om mijn integrale kennis verder uit te breiden om dit met veel passie en toewijding en in de beroepspraktijk toe te passen bij de begeleiding van de jongeren in de schoolomgeving.

Dino Bodzinga, 15 augustus 2014

Inhoudsopgave

	Blz.
Samenvatting	5
1. Inleiding	6
2. Theoretische verkenning	7
2.1 Signaleren van probleemgedrag op school	8
2.2 Implementatie vanuit het programma UP! als aanpak voor probleemgedrag	8
2.3 De oorzaak van probleemgedrag	9
2.4 Samenwerking tussen school en zorg bij de aanpak van probleemgedrag	9
2.5 Outreachend werken als methode voor de aanpak van probleemgedrag	10
2.6 Het vroegtijdige signaleren van probleemgedrag	11
2.7 De rol van de ouders bij probleemgedrag	11
2.8 De rol van de mentor bij probleemgedrag	12
2.9 De rol van de jongere bij probleemgedrag	13
2.10 Samenvatting	13
3. Onderzoeksvraag	14
4. Onderzoeksopzet	15
4.1 Type onderzoek	15
4.2 Populatie	16
4.3 Interviews	16
4.4 Type analyse data	16
4.5 Operationalisatie	17
4.5.1 Het outreachend werken	17
4.5.2 Vroegtijdige signalering	17
4.5.3 De effectiviteit van de begeleiding van UP!	17
4.5.4 De snelheid van de begeleiding van UP!	18
4.5.5 De samenwerking tussen de participanten	18
5. Uitvoering van het onderzoek	18
5.1 Selectie van participanten	18
5.2 Verzameling data	19
5.3 Preparatie databestand	19
6. Resultaten en analyse	20
6.1 Outreachend werken	20
6.2 Vroegtijdige signalering	20
6.3 De effectiviteit van de begeleiding van UP!	21
6.3.1 Vermindering van probleemgedrag door de begeleiding van UP!	21
6.3.2 De meerwaarde van outreachend werken en vroegtijdig signaleren	22
6.4 De snelheid van de begeleiding van UP!	22
6.5 De samenwerking tussen de participanten	23
6.5.1 Aanwezigheid jeugdzorgmedewerkers op school	25

7. Conclusie	27
7.1 Conclusie	27
7.2 Discussie	29
7.2.1 Samenvatting resultaten	29
7.2.2 Beperkingen van de evaluatie	30
7.3 Aanbevelingen	31
7.3.1 Kansen voor het toepassen van de transitie	31
7.3.2 Aanbevelingen voor een vervolgonderzoek	31
7.3.3 Aanbevelingen voor UP!	32
8. Literatuurlijst	33
Bijlage 1: Vragenlijst mentor	38
Bijlage 2: Vragenlijst ouders	40
Bijlage 3: Vragenlijst jongere	42
Bijlage 4: Vragenlijst jeugdzorgmedewerker	44
Bijlage 5: Brief aan de ouders	46
Bijlage 6: Codeboom	47
Bijlage 7: Interviews in NVivo	48

Samenvatting

In dit onderzoek is het programma UP! geëvalueerd middels een procesevaluatie. In het programma UP! staat de werkwijze outreachend werken en vroegtijdig signaleren centraal. Deze werkwijze past binnen het kader van de transitie van de jeugdzorg, die op 1 januari 2015 gaat plaatsvinden. In UP! wordt de zorgstructuur ingebed in het onderwijs. In dit onderzoek wordt gemeten of deze werkwijze leidt tot snelle en effectieve begeleiding bij jongeren met probleemgedrag. Daarnaast wordt onderzocht of de samenwerking tussen mentoren, ouders, jongeren en jeugdzorgmedewerkers is verbeterd.

Onder outreachend werken wordt verstaan dat de ouders en jongeren actief worden betrokken bij de begeleiding. Uit de literatuur blijkt dat jeugdzorgmedewerkers contact leggen met de participanten, waardoor de drempel wordt verlaagd voor het opstarten van de begeleiding. De mentoren signaleren het probleemgedrag vroegtijdig in de klas. Uit de literatuur blijkt dat wanneer problemen eerder worden gesignaleerd, zij effectiever opgelost en voorkomen kunnen worden. Daarnaast is het van belang dat tijdens UP! de participanten goed samenwerken. Uit de literatuur blijkt dat een grotere betrokkenheid van de participanten leidt tot minder probleemgedrag. Wanneer de participanten goed contact onderhouden en samenwerken wordt het probleemgedrag onder jongeren verkleind. De participanten zijn geïnterviewd met behulp van een vragenlijst.

Uit de resultaten is geconstateerd dat het probleemgedrag niet is opgelost, maar wel is verminderd. De werkwijze van UP! heeft de onderlinge samenwerking bevorderd. Het vroegtijdig signaleren is door de mentoren snel uitgevoerd, zoals dat vooraf in de doelstellingen is vastgesteld. Het outreachend werken verloopt echter niet voldoende effectief. De jeugdzorgmedewerkers kunnen de mentoren meer betrekken bij de begeleiding, maar de mentoren kunnen zelf ook meer initiatief tonen. De beperkingen van dit onderzoek zijn het geringe aantal participanten, de niet meetbaarheid van de effectiviteit omdat er geen nulmeting is uitgevoerd en de vooraf opgestelde doelstellingen zijn te beperkt en vaak niet meetbaar. Tenslotte is er te weinig informatie bekend over het programma UP!. Met meer bekendheid over het programma zullen de participanten enthousiaster worden over de werkwijze van UP!.

1. Inleiding

Jeugdzorg zet zich in voor de voorkoming van langdurige jeugdwerkloosheid, het tegengaan van jeugdcriminaliteit, het verbeteren van het leefklimaat in achterstandswijken en het bevorderen van het voortgezet- en beroepsonderwijs (Janssen, 2010). In Nederland heeft ieder kind recht op een veilige jeugd en een goede opvoeding. Wanneer er problemen zijn hebben kinderen of jongeren, de ouders of zelfs het hele gezin hulp nodig. De begeleiding van jeugdzorg in Nederland wordt geïndiceerd door Bureau Jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg is voor jongeren en kinderen onder de achttien jaar, die kampen met probleemgedrag of emotionele problemen en voor jongeren en ouders met vragen en/of zorgen (Bureau Jeugdzorg, 2014). De taken van Bureau Jeugdzorg worden sterk beïnvloed door het overheidsbeleid. De primaire taak van de jeugdzorgmedewerker is niet meer het contact met de jongere en de ouders, maar wordt bepaald door kosten- en risicobeheersing, politiek draagvlak, wet- en regelgeving en beeldvorming (Janssen, 2010).

Uit het rapport *Van klein naar Groot* van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten wordt geconcludeerd dat het probleemgedrag bij jongeren te laat wordt gesignaleerd en behandeld. In 2009 is er aan 377.000 jongeren begeleiding verleend, de totale kosten hiervoor zijn circa 3,75 miljard Euro. Elk jaar is er een stijging van 0,5% aanmeldingen en nemen de kosten met 6% toe.

De toenemende vraag naar jeugdzorg en daaruit voortkomende wachtlijsten wordt veroorzaakt door ontwikkelingen in de samenleving (de samenleving wordt complexer en ouders hebben steeds hogere verwachtingen van hun kinderen). Er wordt geconcludeerd dat het indiceren van Bureau Jeugdzorg te traag verloopt, de begeleiding is te onsamenhangend en te duur (Janssen, 2010; Pommer, Kempen, & Sadiraj, 2011; Van der Gaag, Gilsing, & Mak, 2013; VNG, 2009).

De provincie is vanaf 1 januari 2005 verantwoordelijk voor de jeugdzorg, maar dit zal volgend jaar worden gewijzigd. Vanaf 1 januari 2015 zijn de gemeenten door de invoering van de nieuwe jeugdwet verantwoordelijk voor de jeugdzorg, jeugdbescherming en jeugdreclassering (De Haas, 2013; Rijksoverheid, 2013; Rijksoverheid, 2014a). Deze verschuiving wordt de transitie van de jeugdzorg genoemd. Dit is een bestuurlijke overgang (transitie) en een omslag (transformatie) in organisatie en werkwijze naar eerdere ondersteuning van jongeren en ouders, goede samenwerking met gezinnen en individuele hulp voor jongeren (Movisie, 2013; Rijksoverheid, 2013).

De transitie van de jeugdzorg vindt niet alleen in Nederland plaats, maar heeft ook in Denemarken plaatsgevonden. Vanaf 2012 zijn de kosten in Denemarken aan het dalen en is er meer vraag naar lichte begeleiding en voorkoming van probleemgedrag. Volgens Berg-le Clercq, Bosscher en Vink (2012) en Van Veen (2005) worden kinderen en gezinnen door de transitie sneller en effectiever geholpen en is de begeleiding goedkoper geworden. De goede resultaten in Denemarken zijn van invloed geweest op het invoeren van een transitie in Nederland.

De jeugdzorg in Nederland probeert de zorg zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de behoefte van de cliënt. Men constateert dat de cliënten en jeugdzorg beide niet goed kunnen aangeven aan welke zorg behoefte is of moet worden aangeboden. De gemeente heeft naar verwachting beter zicht op de behoeften naar zorg dan de provincie, omdat zij dichterbij de cliënten staan en eenvoudiger te bereiken zijn. Men veronderstelt dat door deze verandering de begeleiding sneller, effectiever en goedkoper zal worden (Movisie, 2014).

De transitie heeft ook betrekking op de invulling van de zorg in het onderwijs. Gemeenten en scholen krijgen de verantwoordelijkheid voor de zorg van jongeren en ouders. Zij bepalen welke begeleiding een jongere nodig heeft (Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie, 2010). Een toepassing, waarbij scholen meer verantwoordelijkheid krijgen voor de zorg, is de invoering van het Passend Onderwijs. Passend onderwijs is bestemd voor kinderen die probleemgedrag vertonen op school. Vanaf 1 augustus 2014 hebben kinderen recht op passende begeleiding op school (Rijksoverheid, 2014b).

Vanaf het schooljaar 2012-2013 is er binnen jeugdzorg op diverse niveaus overleg geweest over het optimaliseren van de huidige werkwijze. Vanuit deze inventarisatie is het idee voor het programma UP! door Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland ontstaan. UP! is een experimenteel programma met een inhoudelijke praktijkvisie voor de samenwerking tussen onderwijs en zorg. De doelstelling van UP! is het verder ontwikkelen van de zorgstructuur in het onderwijs door de inzet van een zorgcoördinator en een outreachende jeugdzorgmedewerker. In UP! wordt probleemgedrag vroegtijdig gesignaleerd en behandeld op school. De begeleiding is laagdrempelig en outreachend en de zorg wordt dichtbij en rondom de jongere georganiseerd (thuis/ op school). Tijdens de begeleiding wordt het gezin of het netwerk van de jongere actief betrokken en aangesproken bij de begeleiding.

Men verwacht dat bundeling van de kennis van zorg en onderwijs kan leiden tot een versterking van de zorgstructuur. Hierdoor zal de vroegtijdige begeleiding en outreachend werken effectiever en sneller kunnen worden toegepast, zowel voor de onderwijsdoelstellingen als voor de problemen thuis. UP! past in de toekomstvisie van de transitie van de jeugdzorg (Versteeg, 2013).

De gemeente heeft Bureau Jeugdzorg opdracht verleend om te onderzoeken op welke wijze UP! in de praktijk kan worden toegepast. In deze Master Thesis wordt UP! geëvalueerd door middel van een procesevaluatie. In een procesevaluatie wordt het verloop en de uitvoering van een programma geëvalueerd (Jeugd en Veiligheid, 2014). In deze Master Thesis wordt geëvalueerd of de begeleiding in UP! snel en effectief is verlopen en hoe de samenwerking is verlopen tussen de betrokken ouders, mentoren, jeugdmedewerkers en jongeren. Dit wordt in de onderzoeksvraag verder toegelicht (Hoofdstuk 3).

Het onderzoek zal beginnen met een samenvatting van de theoretische verkenning. Het centrale thema van het theoretisch kader is het probleemgedrag van jongeren op school. In de theoretische verkenning worden o.a. de vroegtijdige signalering en het outreachend werken nader toegelicht. Vervolgens worden de vraagstelling, de onderzoeksmethode, de operationalisatie, de resultaten toegelicht en wordt het onderzoek afgerond met de conclusie, discussie en aanbevelingen.

2. Theoretische verkenning

Het theoretisch kader bevat de achtergronden en context van het probleemgedrag van jongeren. De jongeren binnen UP! dreigen op school uit te vallen, vertonen (ernstig) probleem/opvallend gedrag zoals spijbelen, dalende leerprestaties en trekken zich terug. De begeleiding wordt aangepast aan de persoonlijke problemen van de jongere en speelt in op de situatie waar dit plaatsvindt (thuis/leefomgeving of op school).

Het centrale thema van het theoretisch kader is het probleemgedrag van jongeren op school. De verschillende onderwerpen met betrekking tot dit probleemgedrag worden in aparte paragrafen nader toegelicht.

2.1 Signaleren van probleemgedrag op school

Het doel van de transitie van de jeugdzorg is een inhoudelijke en organisatorische vereenvoudiging, waarin de begeleiding eerder en sneller kan plaatsvinden in de omgeving van de jongeren. De jeugdzorg kan zo beter aansluiten op de directe leefomgeving en het sociale netwerk van jongeren en ouders (De Haas, 2013). Het signaleren van het probleemgedrag en het verlenen van begeleiding moet meer op school worden aangeboden. Tijdens de begeleiding worden ouders en jongeren actief betrokken bij het oplossen van de problematiek (Hollander, Van Klaveren, Faun, & Spijkerman, 2013). Deze werkwijze moet leiden tot een afname in de kosten. De transitie gaat uit van meer doelmatigheid en één wettelijk kader en één financiering in combinatie met het toepassen van integrale zorg voor meerdere probleemtrajecten. De regelgeving zal verminderen, met als gevolg minder bureaucratie (Movisie, 2014; Rijksoverheid, 2013). In het regeerakkoord 2012 is een doelmatigheidskorting opgenomen van € 120 miljoen in 2015 oplopend tot € 450 miljoen in 2017 (Rijksoverheid, 2013). Uit literatuuronderzoek blijkt dat deze aanpak ook al in 1989-1994 is toegepast door Bureau Jeugdzorg, zodat we nu constateren dat er sprake is van een cyclische beleidsaanpak (Janssen, 2010).

Vanaf 2003 richt het onderwijs zich niet alleen op het aanbieden van kennis, maar is het een instituut waar jongeren zich maatschappelijk kunnen ontwikkelen, waar jongeren sociale contacten kunnen opdoen en betrokken worden bij de samenleving (Veugelers, 2004). Hierbij richt de school zich ook op onderwerpen zoals: achterstandsbestrijding, ontwikkelingstimulering, gezondheidsbevordering, criminaliteitspreventie, integratie en maatschappelijke participatie (Van Veen, 2005). De school krijgt meer verantwoordelijkheid over de jongeren en krijgt een zorgplicht. Dit is terug te zien in de taakomschrijving van de mentoren. Van mentoren wordt onder andere verwacht dat zij acties ondernemen wanneer zij probleemgedrag constateren (Veugelers, 2004). Wanneer zij de problemen niet zelf kunnen oplossen krijgen ze hulp en begeleiding van buitenaf (Veugelers, 2007; Veugelers, 2004). Scholen gaan daarom steeds meer samenwerken met zorginstanties. Probleemgedrag wordt op school vroegtijdig gesignaleerd, waarna hulp wordt aangeboden. Deze ontwikkeling is ook terug te zien door de invoering van het Passend onderwijs. Scholen moeten kinderen met probleemgedrag passende begeleiding aanbieden (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2013). Het doel van Passend Onderwijs is om voor jongeren een samenhangende zorgstructuur te ontwikkelen die aansluit op de jongerenzorg en de externe zorginstellingen (Van Veen, 2005). De jongeren blijven het reguliere onderwijs volgen en krijgen begeleiding vanuit school, de wijk of bij de ouders van de kinderen thuis (De Haas, 2013). De mate van zorg wordt vastgesteld per regio. Voorheen krijgen scholen geld voor ambulante zorg, zorg per leerling en voor ondersteuning van speciaal onderwijs. Vanaf 1 augustus 2014 krijgt de school geld van het Rijk. Het budget wordt gebaseerd op het totale leerlingaantal en niet op het aantal leerlingen dat extra ondersteuning nodig heeft (Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2013).

Deze ontwikkelingen in het onderwijs hebben geleid tot het ontstaan van het programma UP!. In UP! heeft school een essentiële taak in het oplossen en voorkomen van probleemgedrag bij jongeren.

2.2 Implementatie van het programma UP! als aanpak voor probleemgedrag

Het programma UP! is bedoeld voor jongeren tussen de twaalf en achttien jaar met sociale- en emotionele gedragsproblemen. De werkwijze van de begeleiding van UP! bestaat uit vroegtijdige signalering en outreachend werken en gaat uit van een samenwerking tussen ouders, jongeren, mentoren en een jeugdzorgmedewerker van Bureau Jeugdzorg. Aan de hand

van een samenvatting wordt uitgelegd hoe UP! werkt, welke rol de participanten hebben en welke rol vroegtijdig signaleren en outreachend werken hebben binnen UP!. Het is meestal een mentor die probleemgedrag signaleert in de klas. De mentor heeft op school het meeste contact met de jongere en signaleert dat een jongere dreigt uit te vallen, niet meedoet in de klas of slechte schoolprestaties behaalt. Niet alleen een mentor, maar ook andere leerkrachten of een jeugdzorgmedewerker kunnen probleemgedrag signaleren. Zij signaleren vaak buiten de klas, in de gang, tijdens pauzes of tijdens tussenuren. Normaliter signaleert een mentor, omdat die een jongere beter kent en een betere inschatting kan maken of een jongere probleemgedrag vertoont of een slechte dag heeft. De mentor meldt deze signalering vervolgens bij de zorgcoördinator. Zij bespreken samen de signalering en overleggen welke type begeleiding geschikt is voor de jongere. Vervolgens bespreekt de zorgcoördinator de signalering en de opties voor de jongere met de ouders. Wanneer er gekozen wordt voor het programma UP!, meestal omdat er snel laagdrempelige begeleiding nodig is, wordt er contact gezocht met een jeugdzorgmedewerker. De jeugdzorgmedewerker neemt binnen 48 uur contact op met ouders en jongere. De jeugdzorgmedewerker bespreekt samen met jongere en ouders welke problemen zijn gesignaleerd en welke hulp zij kunnen aanbieden. Binnen vier weken wordt er in overleg met de jeugdzorgmedewerker, mentor, ouders en jongere een plan van aanpak opgesteld en begint de begeleiding. De begeleiding verschilt per jongere, omdat de problemen per jongere verschillen. Soms wordt er huiswerkbegeleiding aangeboden, omdat de schoolprestaties van de jongere achteruit gaan en moeite heeft met plannen. Ook kan een jongere zich misdragen, omdat er thuis problemen zijn. De belangrijkste kenmerken van de begeleiding bij UP! zijn de laagdrempeligheid en de toegankelijkheid. Jeugdzorgmedewerkers proberen tijdens de begeleiding regelmatig contact te houden met jongere, ouders en mentor. Op deze manier houden zij de ontwikkeling van de jongere constant in de gaten en krijgen zij een goed beeld welke hulp op school en thuis effectief is. Ouders, jongere en mentor krijgen de mogelijkheid om een inbreng te leveren en worden op deze wijze betrokken bij de begeleiding. Men verwacht dat deze combinaties van werkwijzen ertoe zal leiden dat de problematiek snel zal worden verholpen (Versteeg, 2013).

2.3 De oorzaak van probleemgedrag

Gedragsproblemen zijn problemen die de groei en ontwikkeling van de jongere belemmeren (Foolen, Ince, De Baat, & Daamen, 2013). Het is niet eenvoudig om probleemgedrag te voorkomen, omdat verschillende factoren invloed hebben op het ontstaan van probleemgedrag. Probleemgedrag wordt verklaard door de karakteristieken van een jongere, de kenmerken van de samenstelling van het gezin en factoren in de omgeving zoals de school (Holter, 2008). Jongeren zijn tijdens de adolescentie vatbaarder voor het vertonen van probleemgedrag. Jongeren maken sociale-, lichamelijke en cognitieve veranderingen en krijgen een andere relatie met hun ouders (Verhulst, 2008). Jongeren ontwikkelen een eigen identiteit en zijn beïnvloedbaar door hun omgeving (Bucx, Van der Swam, & Jalvingh, 2014). Het is van belang dat probleemgedrag voorkomen wordt, omdat jongeren met probleemgedrag een grotere kans hebben om op latere leeftijd in aanraking te komen met justitie i.v.m. jongeren die geen probleemgedrag vertonen (Cleary, Fitzgerald, & Nixon, 2004; Farrington, & Coid, 2003; Smeets, 2007; Zandberg, 2000). In de voorkoming van probleemgedrag op school krijgen jongeren individuele begeleiding. De mentoren, ouders en jongeren worden door de jeugdzorgmedewerkers steeds meer betrokken in de begeleiding. Deze betrokkenen hebben allemaal invloed op het gedrag van jongeren (Van Overveld, 2010).

2.4 Samenwerking tussen school en zorg bij de aanpak van probleemgedrag

Het is van belang dat mentoren, ouders, jongeren en jeugdzorgmedewerkers goed samenwerken, omdat zij invloed kunnen uitoefenen in het oplossen en voorkomen van

probleemgedrag (Van Overveld, 2010). School en zorg moeten goed op elkaar zijn afgestemd, zodat ze intensief kunnen samenwerken. Ouders en school zijn beiden verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het kind. Jongeren met probleemgedrag vragen om intensief contact tussen ouders en school, zodat opvoeding en onderwijs zo goed mogelijk op elkaar aansluiten (Verhaar, 2013). Deze samenwerking is belangrijk en heeft een groot aandeel in het oplossen en voorkomen van probleemgedrag bij jongeren. Uit onderzoek van Zandberg (2000) blijkt dat wanneer onderwijs en jeugdzorg streven naar een goede onderlinge samenwerking, de kwaliteit van het onderwijs- en hulpaanbod aanzienlijk zal verbeteren. Tevens blijkt dat wanneer ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers samenwerken en goed contact houden de kans op probleemgedrag onder jongeren zal worden verkleind (Meijer, 2003; Blok, & Peetsma, 2006).

Een samenwerking ontstaat niet vanzelf, daarom zijn er een aantal voorwaarden die relevant zijn voor een goede samenwerking. Uit onderzoek van Driessen, Smit en Slegers (2005) blijkt dat een samenwerking tussen ouders en mentoren mogelijk is vanuit een wederzijds respect, dezelfde instelling en een open communicatie. Ouders en jongeren omschrijven een goede relatie met hun mentor wanneer er sprake is van voldoende open communicatie met de mentor (Barge, & Loges, 2003). Daarnaast is het van belang dat alle betrokkenen bereid zijn om mee te werken, bijvoorbeeld bij het opstellen van het plan van aanpak, zodat de problematiek snel opgelost kan worden (Blok, & Peetsma, 2006).

Bosdriesz en Berkenbosch (2003) noemen een aantal factoren die de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg kunnen verhinderen. Vanuit de school zijn er onder meer klachten over slechte toegankelijkheid van de jeugdzorg, wachtlijstproblematiek, geen vast contactpersoon bij jeugdzorg en onvoldoende terugkoppeling naar school. Vanuit de zorginstellingen geeft men onder meer aan dat scholen onvoldoende signaleren en dat scholen na het signaleren van de problematiek te lang wachten met het inroepen van externe hulp. Het beleid van jeugdzorg en de samenwerking met school is niet goed op elkaar afgestemd.

2.5 Outreachend werken als methode voor de aanpak van probleemgedrag

De aanstaande transitie zal een andere invulling geven aan de begeleiding. In Nederland is steeds meer aandacht voor de outreachende werkwijze in de zorg (Kloppenburg, & Hendriks, 2012). De hulpverlener wacht niet meer tot zijn cliënten zich hebben gemeld, maar de cliënten worden benaderd door de hulpverleners en krijgen dan begeleiding aangeboden (Op den Buijs, Manders, Borkent, Palstra, & Vermue, 2011; Van Doorn, Huber, Kemmeren, Van der Linde, Rakers, & Van Uden, 2013). Deze werkwijze is erg geschikt voor cliënten die een drempel ervaren om zelf naar een hulpverlener toe te stappen (Vansevenkant, 2001). Daarnaast wordt de begeleiding aangepast aan de behoeften en mogelijkheden van de cliënt (Op de Buijs et al., 2011; Van Doorn, 2004). De begeleiding vindt plaats in de directe en vertrouwde omgeving van de cliënt (Linten, Keijzer, Voet, Bollen, Stippelans, & Van Ginneken, 2004).

Men stelt dat in UP! de jeugdzorgmedewerkers door hun laagdrempelige werkwijze voldoende toegankelijk en bereikbaar moeten zijn (Versteeg, 2013). De jeugdzorgmedewerkers, die outreachend te werk gaan, zijn gemakkelijk benaderbaar en toegankelijk voor begeleiding. Daarnaast worden de cliënten zelf actief betrokken bij het oplossen van hun problemen. Men verwacht dat door deze werkwijze de begeleiding snel en effectief zal verlopen (Versteeg, 2013).

In dit onderzoek wordt onderzocht of de volgende voor- en nadelen van toepassing zijn in UP!:

Outreaching werken heeft de volgende voordelen: de cliënt die begeleiding het meest nodig heeft wordt bereikt. De hulpverlener moet actief op zoek naar de cliënt, hierdoor wordt de afstand tussen de hulpbehoevende en jeugdzorg kleiner. Tenslotte wordt het probleemgedrag sneller aangepakt (Berenschot, Van Hoof, & De Rover, 2008).

Outreaching werken heeft de volgende nadelen: de hulpverlener gaat nog te vaak naar de klant toe in plaats van dat de klant zich bij hen meldt. De professional beschikt vaak nog over onvoldoende vaardigheden, om direct hulp aan te bieden (Berenschot et al., 2008). De hulpverlener kan door zijn intensieve werkwijze een te hechte band krijgen met zijn cliënt, waardoor de cliënt te afhankelijk blijft van zijn hulpverlener, met als gevolg dat de cliënt een behandeling krijgt die te lang duurt (Wolf, 2003). Tevens is deze vorm van begeleiding vrijwillig, waardoor cliënten de mogelijkheid hebben om snel af te haken (Linten et al., 2004).

2.6 Het vroegtijdig signaleren van probleemgedrag

Vroegtijdig signaleren is een methode om cliënten op te sporen, die zich bevinden in een kwetsbare situatie. Het doel van vroegtijdig signaleren is om cliënten snel te signaleren en adequate begeleiding aan te bieden, om verdere problemen te voorkomen (Farrington et al., 2003; Hermanns, Öry, & Schrijvers, 2005). Het vroegtijdig signaleren wordt binnen UP! uitgevoerd door mentoren en door jeugdmedewerkers op school (Van Doorn et al., 2013; Versteeg, 2013).

Mentoren kunnen gebruik maken van drie verschillende methoden om vroegtijdig te signaleren:

Ten eerste speelt observatie een belangrijke rol bij het vroegtijdig signaleren van probleemgedrag. De mentoren observeren tijdens het lesgeven bij jongeren signalen van probleemgedrag. Vervolgens gaan de mentoren met de jongeren in gesprek (Van Wijk, & Van Kan, 2013).

Ten tweede blijken mentoren veel informatie te verzamelen uit contacten met andere mentoren en docenten. De mentoren hebben vaak contact over de jongeren in een gesprek met collega's in de docentenkamer. Door deze ongedwongen contacten vangen de mentoren de signalen toevallig op (Van Wijk et al., 2013).

Ten derde wordt de informatie over de jongeren geregistreerd in een persoonlijk dossier. Het voordeel van het registratiesysteem is dat mentoren opgemerkte signalen kunnen invoeren en van elkaar kunnen teruglezen. De mentoren zijn dan op de hoogte van elkaars observaties en weten welke jongeren mogelijk probleemgedrag vertonen (Van Wijk et al., 2013). Volgens Van Wijk en Van Kan (2013) maken mentoren weinig gebruik van de verschillende methoden van vroegtijdig signaleren.

Naast mentoren hebben ook jeugdzorgmedewerkers en de zorgcoördinator de taak om probleemgedrag te signaleren. Men verwacht dat de jeugdzorgmedewerkers en de zorgcoördinator vooral probleemgedrag zullen signaleren buiten de lessen. Men neemt aan dat voornamelijk mentoren de signalen van probleemgedrag doorgeven aan de zorgcoördinator en die schakelt een jeugdzorgmedewerker in (Versteeg, 2013).

2.7 De rol van de ouders bij probleemgedrag

Ouders kunnen invloed hebben op het probleemgedrag van hun kind. Gedragsproblemen ontstaan onder andere door gebrekkig toezicht, onvoldoende disciplineren en een slechte band tussen ouders en jongere (Zandberg, 2000). Ouders hebben vooral via de opvoeding invloed op het probleemgedrag. Bij een goede opvoeding vangt de ouder signalen op van zijn

kind, interpreteert de signalen en reageert adequaat. Wanneer ouders hun kind op een evenwichtige en gepaste wijze opvoeden, leidt dit tot minder probleemgedrag onder jongeren (Bradley, & Corwijn, 2012). Het is van belang dat ouders betrokken worden, informatie krijgen en ondersteuning krijgen bij de opvoeding van hun kind. Het is van belang dat ouders een goede band hebben met hun kind, zodat zij het probleemgedrag kunnen beheersen of verhelpen (Buehler, 2006).

Het is belangrijk dat de ouders nauw samenwerken met de school. Ouders en school zijn beide verantwoordelijk voor de ontwikkeling van een jongere (Blok, & Peetsma, 2006). Wanneer ouders betrokken zijn bij de begeleiding leidt dat tot significant betere schoolprestaties onder de jongeren die probleemgedrag vertonen (Fan, & Chen, 2001; Gutman, & Midgley, 2000). Een goede samenwerking tussen de school en ouders leidt tot minder gedragsproblemen (Foolen, & Versteeg, 2013; Onderwijsraad, 2010; Herweijer, & Vogels, 2004). Het is van belang dat de aanpak op school overeenkomt met de aanpak thuis (Blok, & Peetsma, 2006). De ouders hebben zicht op wat er thuis gebeurt. De school weet wat er tijdens de lessen gebeurt (Foolen et al., 2013; Onderwijsraad, 2010; Herweijer et al., 2004). De school bezit over professionele kennis en ervaring ten aanzien van de ontwikkeling van het kind in het onderwijs. De ouders hebben ervaring in de thuissituatie. Ouders kunnen de school informeren over belangrijke veranderingen of ontwikkelingen thuis en deelnemen aan ouderavonden op school (Nederlands Jeugdinstituut, 2010; Blok, & Peetsma, 2006). Volgens Greenberg, Domitrovich en Bumbarger (2001) zijn interventies gericht op de samenwerking tussen school, ouder en de jongere effectiever dan interventies die alleen gericht zijn op de jongere. In UP! wordt de nadruk gelegd op de samenwerking tussen ouder en school en worden de ouders betrokken bij het probleemgedrag en de mogelijke oplossingen. Het is van belang dat de school en ouders nauw samenwerken en informatie uitwisselen.

De betrokkenheid van de ouders is van meerdere factoren afhankelijk. Uit onderzoek van Vogels (2002) blijkt dat de betrokkenheid afhankelijk is van de wijze waarop ouders hun eigen rol zien, het gevoel van ouders dat ze in staat zijn om hun kind te helpen op school en de houding van de school. Hoe meer de school ouders uitnodigt om betrokken te raken, hoe groter de betrokkenheid is van de ouders. School verwijt ouders dat ze te weinig inzet tonen en ouders verwijten school dat zij te weinig doen voor de ontwikkeling van hun kind. School kan ouders stimuleren om betrokken te raken door ze uit te nodigen, concrete voorstellen voor te dragen en waardering te geven voor de inzet van ouders (Blok, & Peetsma, 2006).

Het is belangrijk dat er een evenwicht is in het contact tussen ouders en school. School is geneigd om ouders te domineren en niet te betrekken in beslissingen. Het is van belang dat ouders als gelijke worden behandeld. Pas wanneer de problematiek te groot is en/of de mogelijkheden op school te kort schieten, dan moet er hulp van buitenaf komen, zoals een huisarts, jeugdzorg etc. (Blok, & Peetsma, 2006).

2.8 De rol van de mentor bij probleemgedrag

Volgens Chan, Rhodes, Howard, Lowe, Schwartz en Herrera (2013) leidt het hebben van een goede relatie tussen jongeren met hun mentor tot betere schoolprestaties en gedrag. Jongeren vertonen dan beter schoolgedrag, hebben hogere eigen waarde en vertonen sociaal gedrag.

Het is relevant om te onderzoeken wat de relatie is tussen jongere en mentor. Probleemgedrag kan namelijk ontstaan, door een slechte band tussen de mentor en jongere (KPC Groep en APC, 2010).

Mentoren kunnen probleemgedrag voorkomen door vroegtijdig te signaleren. Mentoren onderschatten vaak deze mogelijkheid, omdat zij zich voornamelijk verantwoordelijk voelen voor het onderwijs (Hiemstra, Sanders, & Schafrat, 2013; Meijer, 2003). Door vroegtijdige signalering en snelle begeleiding wordt een terugval in de leerprestaties of ongewenste veranderingen in de werkhouding voorkomen. Een mentor kan gedragsproblematiek voorkomen door de ontwikkeling van alle jongeren te volgen en eventueel bij te sturen (Nederlands Jeugdinstuut, 2010). Het vroegtijdig signaleren van mentoren is afhankelijk van een actieve houding van de mentor en de relatie tussen mentor en jongere. Daarnaast moeten mentoren goed kunnen observeren en reflecteren over de oorzaak van het probleem. Ook een goede samenwerking tussen school en ouders is van belang (Hiemstra et al., 2013).

Een goede samenwerking tussen mentor en ouders leidt tot betere schoolprestaties onder jongeren met probleemgedrag (Xu, & Gulosino, 2006). Volgens Blok en Peetsma (2006) zijn mentoren verantwoordelijk voor het contact en het onderhouden van het contact met de ouders. Mentoren moeten wettelijk gezien ouders betrekken bij het opstellen en evalueren van het plan van aanpak. Er kan onenigheid zijn tussen ouders en mentor wanneer zij gezamenlijk een plan van aanpak opstellen. De mentor kan dit voorkomen door bijvoorbeeld ouders op de hoogte te brengen van de keuzemogelijkheden voordat deze keuzes gemaakt worden (Blok, & Peetsma, 2006). Uit onderzoek van Barge en Loges (2003) blijkt dat de mentoren aangeven dat ouders vaker contact moeten zoeken met de school, en dat er niet alleen gecommuniceerd moet worden wanneer er een probleem is. Ouders moeten zelf een actieve rol hebben in het zoeken van contact met de mentor, het is niet alleen de verantwoordelijkheid van de mentor om contact te zoeken.

2.9 De rol van de jongere bij probleemgedrag

Kinderen en jongeren hebben behoefte aan structuur. Jongeren hebben behoefte aan duidelijke regels en grenzen, zodat ze weten wat wel en niet mag (Douma, 2014). Vooral jongeren met gedragsproblemen hebben behoefte aan structuur. Deze jongeren moeten structuur krijgen en gestimuleerd worden om zelf hun problemen op te lossen (MEE IJsseloevers, 2011). Jongeren maken een goede ontwikkeling door, wanneer ze sociale- en probleemoplossende vaardigheden leren en verantwoordelijkheid krijgen (Foolen et al., 2013). Jongeren moeten gestimuleerd worden om een oplossing te zoeken voor hun problemen. Voordat de jongere een oplossing kunnen vinden voor hun problemen is het van belang dat de jongere eerst zijn gedragsproblemen onderkent en accepteert. Daarnaast kan de jongere in de behandeling een actieve rol krijgen door onder andere de oorzaak van het gedragsprobleem te achterhalen, laten meedenken over mogelijke oplossingen en regelmatig de voortgang bespreken (Onderwijsraad, 2010). Jongeren worden gestimuleerd om hun problemen op te lossen. Dit komt overeen met de overheidsdoelstelling om burgers te betrekken bij het nemen van hun eigen verantwoordelijkheid (De Haas, 2013). Volgens Gardner, Dishion en Connell (2008) is er een verband tussen de eigen verantwoordelijkheid van jongeren en de mate van probleemgedrag. Wanneer jongeren invloed hebben over de invulling van hun begeleiding en betrokken worden bij het oplossen, dan voelen ze zich belangrijk en vertonen minder probleemgedrag.

2.10 Samenvatting

Uit het theoretische kader blijkt dat door de outreachende werkwijze de drempel tot begeleiding wordt verlaagd. De jeugdzorgmedewerkers moeten gemakkelijk benaderbaar en toegankelijk zijn. Daarnaast moeten de cliënten actief betrokken worden bij het oplossen van hun problemen. Het doel van vroegtijdig signaleren is om cliënten snel te signaleren en adequate begeleiding aan te bieden. Bij vroegtijdig signaleren wordt gebruik gemaakt van

observatie, het contact met andere mentoren en docenten en het persoonlijke dossier. Tevens blijkt dat wanneer ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers goed contact onderhouden en samenwerken de kans op probleemgedrag zal worden verkleind. Een goede samenwerking is afhankelijk van een wederzijds respect, dezelfde instelling en een open communicatie. Daarnaast is het van belang dat alle betrokkenen door de jeugdzorgmedewerkers actief worden betrokken bij de begeleiding. Uit de literatuur blijkt dat interventies die gericht zijn op de samenwerking tussen school, ouder en de jongere effectiever zijn dan interventies die alleen gericht zijn op de jongere. De betrokkenheid van de ouders wordt bepaald door de wijze waarop ze hun eigen rol zien, het gevoel dat ze in staat zijn om hun kind te helpen en de houding van de school. De betrokkenheid van de mentor is afhankelijk van zijn houding en de relatie tussen mentor en jongere. De jongeren kunnen pas starten met de begeleiding wanneer ze eerst hun eigen problemen onderkennen en accepteren. Vervolgens moeten jongeren structuur krijgen en gestimuleerd worden om de oorzaak van het gedragsprobleem te achterhalen, te laten meedenken over mogelijke oplossingen en regelmatig de voortgang bespreken.

3. Onderzoeksvraag

In opdracht van Bureau Jeugdzorg wordt de pilot UP! geëvalueerd. In deze Master Thesis wordt de volgende onderzoeksvraag beantwoordt:

Leidt het outreachend werken en vroegtijdig signaleren in UP! tot een goede samenwerking tussen mentoren, ouders, jeugdzorgmedewerkers en jongeren, waarbinnen op een effectieve en snelle manier hulp aangeboden kan worden aan jongeren met probleemgedrag?

In deze procesevaluatie wordt onderzocht of de pilot UP! leidt tot snelle en effectieve begeleiding aan jongeren met probleemgedrag. In UP! staat outreachend werken van de jeugdzorgmedewerker en vroegtijdige signalering door de mentor centraal. In dit onderzoek wordt onderzocht hoe het outreachend werken, vroegtijdige signalering en de samenwerking tussen de mentoren, ouders, jeugdzorgmedewerkers en jongere is verlopen. Het is van belang om de samenwerking tussen de mentoren, ouders, jeugdzorgmedewerkers en de jongeren te onderzoeken, omdat een goede samenwerking, leidt tot snelle en effectieve begeleiding.

In deze evaluatie wordt beschreven op welke wijze het vroegtijdig signaleren en het outreachend werken is verlopen. Uit het plan van aanpak van UP! blijkt dat mentoren probleemgedrag signaleren op school en de signalering vervolgens melden bij de zorgcoördinator. De zorgcoördinator zoekt contact op met een jeugdzorgmedewerker. De jeugdzorgmedewerker legt vervolgens contact met de participanten en betreft hen bij de begeleiding (Versteeg, 2013). Het is van belang om te onderzoeken of het outreachend werken en de vroegtijdige signalering op deze wijze is verlopen. Deze twee aannames worden getoetst aan de hand van de volgende twee deelvragen:

- 1. Op welke wijze is het outreachend werken uitgevoerd binnen UP!?*
- 2. Op welke wijze is het vroegtijdig signaleren uitgevoerd binnen UP!?*

In deze evaluatie wordt beschreven of outreachend werken en vroegtijdige signalering leidt tot minder probleemgedrag. Uit de literatuur blijkt dat het outreachend werken en vroegtijdig signalering leidt tot een oplossing van probleemgedrag. De outreachende werkwijze van de jeugdzorgmedewerker leidt tot meer contact met de participanten en meer betrokkenheid met de begeleiding, waardoor het probleemgedrag wordt opgelost (Fan et al., 2001; Gutman et al., 2000; Op de Buijs et al., 2011; Van Doorn, 2004; VanSevenkant, 2001;). De mentor kan op school door vroegtijdige signalering het probleemgedrag oplossen en voorkomen (Hermanns

et al., 2005; Nederlands Jeugdinstituut, 2010). Deze aannamen worden getoetst aan de hand van de volgende deelvragen:

3. Leidt UP! tot een oplossing van probleemgedrag tussen de jongere, ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers?

3a. Zorgt outreachend werken door de jeugdmedewerker voor effectieve hulp bij jongeren met probleemgedrag?

3a. Zorgt vroegtijdige signalering door de mentor voor effectieve hulp bij jongeren met probleemgedrag?

In deze evaluatie wordt beschreven of outreachend werken en vroegtijdige signalering snel is verlopen. Uit de literatuur blijkt dat het outreachend werken en vroegtijdige signalering leidt tot snellere begeleiding. Het probleemgedrag van de jongere wordt door het toepassen van outreachend werken en vroegtijdige signalering direct in hun eigen omgeving gesignaleerd en vervolgens wordt aansluitend passende begeleiding aangeboden (Berenschot et al., 2008; Farrington et al., 2003). De aannamen worden getoetst aan de hand van de volgende deelvragen:

4. Leidt UP! tot snelle begeleiding tussen de jongere, ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers?

4a. Zorgt outreachend werken door de jeugdmedewerker voor snelle hulp bij jongeren met probleemgedrag?

4b. Zorgt vroegtijdige signalering door de mentor voor snelle hulp bij jongeren met probleemgedrag?

In deze evaluatie wordt beschreven of outreachend werken en vroegtijdige signalering leidt tot een betere samenwerking tussen de participanten. Uit de literatuur blijkt dat het outreachend werken en vroegtijdige signalering leidt tot meer onderling contact en een goede samenwerking (Blok et al., 2006; Meijer, 2003; Zandberg, 2000). De aanname dat outreachend werken en vroegtijdige signalering leidt tot een betere samenwerking tussen de participanten wordt getoetst aan de hand van de volgende deelvraag:

5. Bevordert UP! de samenwerking tussen de jongere, ouders, mentoren en jeugdmedewerkers?

4. Onderzoeksopzet

Dit hoofdstuk bevat een omschrijving van de onderzoeksmethode. In de volgende paragraaf wordt het type onderzoek toegelicht. Er wordt een omschrijving gegeven van de populatie, waarna wordt toegelicht op welke wijze de data is verzameld. Vervolgens wordt toegelicht hoe de data is geanalyseerd. Tenslotte wordt ingegaan op de operationalisatie van de deelvragen.

4.1 Type onderzoek

Dit onderzoek bestaat uit een kwalitatieve onderzoeksmethode. Het onderzoek is kwalitatief van aard, omdat zogenaamde verschijnselen worden beschreven en geïnterpreteerd vanuit de betekenis die mensen zelf geven aan hun sociale omgeving en hun handelen (Boeije, 2005). Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek, omdat de ervaringen van de participanten die hebben deelgenomen aan UP!, van belang zijn voor dit onderzoek. Het onderzoek richt zich op de belevingswereld van de participanten. Er is gekozen voor het afnemen van interviews, omdat er dan meer informatie wordt verkregen over die belevingswereld.

4.2 Populatie

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden wordt er informatie verzameld van jongeren, ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers die hebben deelgenomen aan UP!. Deze participanten worden geïnterviewd, omdat zij betrokken zijn bij UP! en een belangrijke functie hebben in het oplossen en voorkomen van probleemgedrag bij jongeren.

De jongeren moeten geïnterviewd worden, omdat zij verantwoordelijk zijn voor hun eigen probleemgedrag. De ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind en staan dichtbij de belevingswereld van de jongeren en zijn daarom erg betrokken bij de jongeren. De mentoren hebben een belangrijke functie bij het vroegtijdig signaleren en hebben een vertrouwelijke relatie met de jongere op school. De jeugdzorgmedewerker voert de begeleiding uit en is verantwoordelijk voor de begeleiding.

Jeugdzorg verwacht dat er voor dit onderzoek tussen de twaalf en twintig jongeren deelnemen aan UP!. Op dit moment doen er tien jongeren mee aan het programma UP!. De jongeren die worden onderzocht zijn 12-16 jaar oud. Bij de jongeren varieert het lesniveau van VMBO Basis/Kader tot Havo/Vwo. Vanwege de vrijwillige deelname verwacht ik dat acht jongeren en acht ouders willen deelnemen aan een interview over UP!. Deze acht jongeren hebben acht verschillende mentoren en vier jeugdzorgmedewerkers. Ik verwacht dat acht mentoren en vier jeugdzorgmedewerkers mee willen doen met het interview. In totaal verwacht ik 28 participanten te kunnen interviewen.

4.3 Interviews

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van interviews, om gerichte vragen te kunnen stellen. De interviews worden semigestructureerd afgenomen. Tijdens de interviews wordt gebruik gemaakt van een vooraf opgestelde vragenlijst. De topics moeten inzage geven op welke wijze het programma UP! en de onderlinge samenwerking is verlopen.

De participanten nemen vrijwillig deel aan dit onderzoek. Het zal moeilijk worden om de ouders en vooral de jongeren te overtuigen om deel te nemen aan de interviews. Daarom krijgen de ouders en jongeren een kleine beloning wanneer zij deelnemen aan dit onderzoek. De interviews worden opgenomen met een voice-recorder, zodat tijdens het interview alle aandacht kan worden besteed aan het verloop van het interview. Het interview kan later worden beluisterd en worden uitgewerkt. De geluidsopnames worden getranscribeerd in NVivo.

4.4 Type analyse data

De interviews worden getranscribeerd met Word. De uitgewerkte interviews worden ingevoerd in het computer programma NVivo. Het programma maakt het mogelijk om de uitkomsten te categoriseren en de meningen van mentoren, ouders en jongeren met elkaar te vergelijken. Nadat de interviews zijn ingevoerd wordt er structuur aangebracht door deze uiteen te rafelen. Aan de hand van de literatuur is een vragenlijst opgesteld en op basis van deze vragenlijst worden codes geformuleerd en hieruit ontstaat een codeboom. In elk interview wordt de code gecontroleerd. Daarna wordt er op zoek gegaan naar de relaties tussen de verschillende codes. Als de relaties zijn vastgelegd wordt aan de hand van de resultaten de conclusie geformuleerd (Boeije, 2005).

4.5 Operationalisatie

De deelvragen zijn onderzocht door het afnemen van interviews. In dit onderzoek wordt onderzocht op welke wijze het outreachend werken, de vroegtijdige signalering en de samenwerking tussen mentoren, ouders, jeugdmedewerkers en jongere is verlopen. Deze onderwerpen zijn gemeten door vragen te stellen over het outreachend werken, vroegtijdige signalering, effectiviteit, snelheid en samenwerking van de begeleiding van UP!. Per onderwerp is gevraagd naar de ervaringen.

4.5.1 Het outreachend werken

Er wordt onderzocht of, hoe vaak en op welke wijze de jeugdzorgmedewerkers contact hebben gezocht met de participanten. Daarnaast is het van belang om te onderzoeken hoe het contact is verlopen.

Enkele voorbeeldvragen die gesteld zijn tijdens de interviews:

- Namen de jeugdzorgmedewerkers vaak contact met u op?
- Op welke manier heeft u contact met de ouders?

4.5.2 Vroegtijdige signalering

De term vroegtijdig signalering van de mentor kan verkeerd geïnterpreteerd worden, omdat de eerste signalen van afwijkend gedrag die kunnen leiden tot probleemgedrag worden gesignaleerd. Die eerste signalen kunnen ook al opgevat worden als probleemgedrag. Door vroegtijdig signaleren wordt probleemgedrag niet voorkomen, maar wordt ernstiger probleemgedrag voorkomen. Met de term vroegtijdig wordt bedoeld dat er een korte tijdsduur is tussen signaleren en behandeling in vergelijking met andere type begeleiding. Er wordt onderzocht op welke wijze de mentoren vroegtijdig hebben gesignaleerd en hoe de signalering is doorgegeven via de mentor naar de zorgcoördinator en naar de jeugdzorgmedewerkers.

Enkele voorbeeldvragen die gesteld zijn tijdens de interviews:

- Op welke wijze signaleert u problemen?
- Vind je het als je kijkt naar jouw situatie belangrijk dat je snel en op tijd geholpen wordt?

4.5.3 De effectiviteit van de begeleiding van UP!

Het is niet mogelijk om de effectiviteit van het programma UP! in dit korte tijdsbestek te meten. Daarom wordt de effectiviteit gemeten door te onderzoeken of het voldoet aan de gestelde doelstelling. Met de term effectiviteit wordt in deze evaluatie doelmatigheid bedoeld. De doelstelling van UP! is als volgt:

De begeleiding van UP! is effectief wanneer:

- de begeleiding verzorgt door UP! lost de gedragsproblemen op (Versteeg, 2013).

Enkele voorbeeldvragen die gesteld zijn tijdens de interviews:

- Denk je dat de problemen zijn opgelost door UP! of niet?
- In hoeverre zijn de beoogde doelstellingen van de pilot behaald?

4.5.4 De snelheid van de begeleiding van UP!

De wijze waarop de snelheid van de begeleiding van UP! is gedefinieerd is in de onderstaande doelstellingen weergegeven. Deze doelstellingen worden gemeten in dit onderzoek.

De begeleiding van UP! is snel wanneer:

- er is binnen 48 uur na de aanmelding bij UP! een afspraak gemaakt met de ouders en de jongere.
- er is na de aanmelding binnen vier weken een plan van aanpak gereed in overleg met de jongere, de ouders en de school.
- er is geen wachttijd voor jongeren die hulp nodig hebben op school en voor jongeren die het programma UP! volgen
- de begeleiding aan ouders en jongeren moet kortdurend zijn, maximaal drie maanden (Versteeg, 2013).

Enkele voorbeeldvragen die gesteld zijn tijdens de interviews:

- Is er binnen 48 uur na de aanmelding contact gezocht met de ouders?
- Hoe lang duurde de begeleiding van de jongeren?

4.5.5 De samenwerking tussen de participanten

In dit onderzoek wordt vastgelegd of de ouders, jongere en mentor betrokken zijn bij UP!. Er wordt onderzocht of de mening van de participanten serieus is genomen en of ze betrokken zijn geweest bij de gesprekken, de adviezen, het opstellen van het plan van aanpak.

Enkele voorbeeldvragen die gesteld zijn tijdens de interviews:

- Op welke manier heeft u contact met de jeugdzorgmedewerkers?
- Hoe ziet de samenwerking er tussen u en de jeugdzorgmedewerkers eruit?

5. Uitvoering van het onderzoek

In deze paragraaf wordt de selectie van de participanten, de verzameling van de data en het preparatie databestand besproken.

5.1 Selectie van participanten

Bureau Jeugdzorg heeft contact gezocht met de Universiteit Utrecht voor het verrichten van een procesevaluatie van UP!. Via de stagebegeleider is er contact opgenomen met de jeugdzorgmedewerkers en de zorgcoördinator van de school. Vervolgens zijn via de jeugdzorgmedewerkers en de zorgcoördinator de contactgegevens van de jongeren, ouders en mentoren bekend gemaakt, waarna er met de participanten contact is opgenomen.

Er is contact gezocht met de jongeren via de ouders of via de mentor. Er is altijd vooraf overleg geweest met de jeugdzorgmedewerkers en de mentor. Voor overleg met de minderjarige jongere moet er eerst toestemming worden gevraagd aan de ouders. Alle jongeren en ouders die zijn geïnterviewd hebben UP! afgerond. Enkele ouders beheersen onvoldoende de Nederlandse taal en zijn daarom niet geïnterviewd. Alle ouders hebben via de jeugdzorgmedewerkers een brief gekregen waarin staat of zij mee willen werken aan een evaluatie van UP!. De brief is opgenomen in bijlage 5. Het contact met de ouders heeft plaatsgevonden via de telefoon of via de mail. De contacten met de mentoren hebben plaatsgevonden via de mail. De contacten met de jeugdzorgmedewerkers zijn mondeling en via de mail vastgelegd. Alle interviews zijn afgenomen aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst. In bijlage 1, 2, 3 en 4 staan de vragenlijsten die zijn gebruikt voor de interviews.

5.2 Verzameling data

Voor dit onderzoek zijn data verzameld door het afnemen van interviews. Er is gekozen voor het afnemen van interviews, omdat op deze wijze de ervaringen van de participanten kunnen worden vastgelegd. De interviews zijn afgenomen aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst. De topics uit de vragenlijst zijn: resultaten van UP!, vroegtijdige signalering, outreachend werken, rol van de ouders, rol van de jongere en de rol van de mentor. De vragenlijsten bevatten dezelfde topics, sommige vragen zijn aangepast aan de doelgroep. Voor het opstellen en afnemen van de interviews is intensief samengewerkt met Kars Martin, die ook gebruik maakt van de interviews voor zijn Master Thesis. Hij verricht een tevredenheidsonderzoek van de participanten van UP!. We hebben ervoor gekozen om de interviews gezamenlijk af te nemen, omdat de jongeren zelf mogen beslissen of ze willen deelnemen aan het afnemen van interviews. Omdat de beide onderwerpen dezelfde onderwerpen bevatten en de jongeren slecht kunnen concentreren is de kans groot dat ze geen zin hebben in twee interviews vlak achter elkaar. We hebben gekozen voor het combineren van de beide interviews om op een zo efficiënt mogelijke wijze gegevens te verzamelen. Uitgangspunt voor deze werkwijze is geweest dat gedurende de interviews we het vertrouwen moesten winnen van de jongere zodat ze in alle openheid onze vragen kunnen beantwoorden.

Er is bewust gekozen om de jongeren en de mentoren te interviewen in hun vertrouwde alledaagse omgeving op school. De jongeren zijn geïnterviewd tijdens pauzes of na schooltijd. De mentoren zijn meestal geïnterviewd na hun laatste lesuur. De ouders zijn vanwege werkzaamheden overdag rond vijf uur of na etenstijd thuis geïnterviewd. De jeugdzorgmedewerkers zijn gedurende werktijd geïnterviewd. De interviews verschillen qua duur per groep. Het afnemen van de interviews van de jongeren heeft plaatsgevonden in circa tien minuten. De interviews met de ouders en mentoren zijn in twintig tot dertig minuten afgenomen.

De jongeren, ouders, mentor en jeugdzorgmedewerkers zijn allemaal geïnterviewd, omdat voor de beantwoording van de onderzoeksvraag alle gegevens van de vier groepen moeten zijn verzameld. Alleen door alle groepen te interviewen ontstaat er een realistisch beeld van hoe de vroegtijdige signalering, outreachend werken en de samenwerking tijdens UP! is verlopen. Op deze wijze ontstaat er een volledig beeld van de ervaringen van alle participanten. In Tabel 1 staat een overzicht van alle participanten.

De interviews zijn opgenomen met een voice-recorder van de mobiele telefoon. De geluidsopnames van de interviews zijn later beluisterd en nader uitgewerkt in NVivo.

Tabel 1 Overzicht participanten

	Deelgenomen aan UP!	Vroegtijdig gestopt met UP!	In de beginfase van UP!	UP! afgerond	Benaderd voor een interview	Deelgenomen aan een interview
Jongeren	10	2	4	4	4	4
Mentoren	8				8	7
Ouders	10	2	4	4	4	4
Jeugdzorgmedewerkers	4				4	3

5.3 Preparatie databestand

De interviews zijn handmatig uitgewerkt in Word. Om de privacy te waarborgen zijn de participanten voorzien van een nummer. Op deze wijze is niet terug te leiden welke persoon wat heeft gezegd. Nadat de interviews zijn uitgeschreven zijn ze ingevoerd in het computerprogramma NVivo. Op basis van de vragenlijst is een lijst met codes geformuleerd. In elk interview wordt gecontroleerd wat er gezegd wordt over deze code. Aan de hand van de lijst met codes is er geprobeerd om structuur aan te brengen in de interviews. Op deze wijze is

de codeboom ontstaan (Bijlage 6). Aan de hand van deze codeboom worden de resultaten beschreven in de volgende paragraaf.

6. Resultaten en analyse

In deze paragraaf worden de resultaten van de interviews met de mentoren, ouders, jongeren en jeugdzorgmedewerkers behandeld. Er zijn vragen gesteld over de topics: outreachend werken, vroegtijdig signaleren, effectiviteit van de begeleiding van UP!, snelheid van de begeleiding van UP! en samenwerking tussen de participanten. Per topic zullen de resultaten worden toegelicht.

6.1 Outreachend werken

De werkwijze outreachend werken is vastgelegd door te meten hoe vaak en op welke wijze de jeugdzorgmedewerkers contact hebben met de participanten. Daarnaast is gemeten hoe het contact is verlopen.

Het contact tussen jeugdzorgmedewerker en mentor heeft plaatsgevonden via de mail, echter bij twee mentoren is er geen contact geweest. In de mails worden de mentoren op de hoogte gehouden over de vorderingen van de jongere en welke afspraken zijn gemaakt. De meeste mentoren geven aan dat de mate van het contact varieert tussen eens per week tot helemaal geen contact. De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat zij de mentoren betrekken bij de begeleiding wanneer de problematiek wordt veroorzaakt op school. Verder wordt de mentor gevraagd of zij veranderingen zien in het gedrag tijdens de les.

Ik werd wel eens gemaïld van welke afspraken en wat er is besproken met J. Dan werd er gevraagd of ik dan ook bepaald gedrag zag bij J en of zij ook bepaalde handelingen deed. Of ik daar iets van merkte in de klas. (Mentor, 2014)

Het contact tussen jeugdzorgmedewerker en ouder verloopt meestal via de mail. Een enkele keer is er telefonisch contact of is er face-to-face contact met de ouder. De ouders geven aan dat de mate van het contact verschilt per periode en wanneer er problemen zijn. Soms is het eens per week, soms is het meerdere keren per week. De meeste ouders en de jeugdzorgmedewerkers geven aan dat het contact vooral bestaat uit het op de hoogte houden van de vorderingen. Een enkele keer wordt de mening van de ouders gevraagd. De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat de ouders het plan van aanpak kunnen inzien.

De meeste jongeren hebben om de week een afspraak met een jeugdzorgmedewerker, dit is één keer in de week of één keer in de twee weken. De afspraken zijn face-to-face, het overige contact tussen jeugdzorgmedewerker en jongere verloopt via de mail. De mate van het contact verschilt per periode en is afhankelijk of er problemen zijn. In de mailtjes worden nieuwe afspraken gemaakt en soms staat hierin al een advies voor de jongeren. De jongeren denken en doen actief mee met de gesprekken en volgen adviezen op van de jeugdzorgmedewerkers. Vaak stellen de jongeren samen met een jeugdzorgmedewerker het plan van aanpak op.

6.2. Vroegtijdige signalering

Er wordt in deze paragraaf beschreven op welke wijze de mentoren vroegtijdig hebben gesignaleerd en hoe de signalering wordt doorgegeven aan de jeugdzorgmedewerkers.

Alle mentoren geven aan dat zij vooral door observatie probleemgedrag in de klas signaleren. *“Dat zie je gewoon, omdat je ze voor je neus hebt. Dan observeer je ze al en dan zie je wel dat sommige kinderen anders reageren dan anderen”* (Mentor, 2014). De mentoren geven aan dat wanneer een jongere zich misdraagt in de klas, ze de jongere aanspreken op zijn gedrag. Bij herhaling wordt er contact gezocht met de zorgcoördinator. Het verloop van dit proces wordt in de volgende alinea beschreven. Enkele mentoren geven aan dat zij vroegtijdig hebben gesignaleerd middels het persoonlijk dossier en het contact met docenten. In het persoonlijk dossier maken leerkrachten en mentoren notities wanneer een jongere zich misdraagt of probleemgedrag vertoont in de klas. Het voordeel is dat alle mentoren op deze wijze op de hoogte zijn van hun gedrag bij andere docenten. Eén mentor geeft aan dat hij vaak gebruik maakt van informatie die hij krijgt van gesprekken met andere leerkrachten. Uit de gesprekken blijkt dat de mentoren niet bewust zijn van de verschillende mogelijkheden en voordelen van vroegtijdig signaleren. Veel mentoren weten zelfs niet dat vroegtijdig signaleren onderdeel is van UP!. De mentoren maken onvoldoende gebruik van de verschillende wijze van vroegtijdig signaleren.

Uit de gesprekken met de jeugdzorgmedewerkers blijkt dat de jeugdzorgmedewerkers ook probleemgedrag signaleren op school. Zij signaleren niet in de klas, maar signaleren vaak rond de school, in de gangen of tijdens pauzes. *“Je hoort en ziet van alles. En inderdaad je ziet de dingen gebeuren. Je ziet het soms al op het schoolplein, als je aan komt fietsen. Dan zie je dingen en hoor je dingen”* (Jeugdzorgmedewerker, 2014). Zij geven aan dat zij jongeren aanspreken op hun gedrag en soms doorverwijzen naar de zorgcoördinator. De jongeren die zijn gesignaleerd door de jeugdzorgmedewerkers zijn tot nu toe nog niet bij UP! aangemeld.

De mentoren geven aan dat het aanmeldingsproces bij UP! is verlopen zoals het van te voren is vastgelegd. De meeste mentoren nemen meteen contact op met de zorgcoördinator nadat het probleemgedrag is gesignaleerd. Zij bespreken het probleemgedrag en kiezen samen de juiste begeleiding. Daarna worden de ouders door de zorgcoördinator gebeld voor toestemming voor het geven van begeleiding. Vervolgens neemt de zorgcoördinator contact op met een jeugdzorgmedewerker en maken zij samen een afspraak voor een startgesprek en kan de begeleiding beginnen.

6.3 De effectiviteit van de begeleiding van UP!

De begeleiding van UP! is effectief wanneer het probleemgedrag is opgelost. Er wordt toegelicht of de begeleiding leidt tot minder probleemgedrag en welke bijdrage outreachend werken en vroegtijdig signaleren hebben in het oplossen van probleemgedrag.

6.3.1 Vermindering van probleemgedrag door de begeleiding van UP!

De participanten geven aan dat het probleemgedrag is verminderd, maar het probleemgedrag is nog niet volledig opgelost.

De jongeren geven aan dat door de begeleiding van de jeugdzorgmedewerker de problemen minder zijn geworden. De meeste jongeren geven aan dat vooral hun concentratie beter is geworden. *“Ja, want in het begin van het jaar werd ik er alleen maar uitgestuurd, omdat ik niet aan het opletten was en nu is dat veel minder”* (Jongere, 2014). Een enkele jongere geeft aan dat de schoolresultaten beter zijn geworden.

Alle ouders geven aan dat de problemen minder zijn geworden. De ouders reageren wisselend in welke mate de problemen minder zijn geworden. Enkele ouders zien veel verbetering in het gedrag met als resultaat hogere cijfers. Andere ouders geven aan dat het gedrag de goede kant opgaat, maar zien nog geen verbetering in de schoolresultaten.

Het gaat zeg maar de goede kant op en ik hoop dat het ook zo blijft, maar of het opgelost is kan ik niet zo snel zeggen. Zij doet haar best en haar cijfers zijn vooruitgegaan. Ik merk echt dat er vooruitgang is. Alleen het is wat vroeg om te zeggen dat alles is opgelost, maar het gaat de goede kant op. Ik zie absoluut vooruitgang. (Ouder, 2014)

De mentoren geven aan dat niet alle problemen zijn opgelost. Eén mentor geeft aan dat problemen van één jongere minder is geworden. Enkele mentoren geven aan dat door de begeleiding de problemen duidelijker in beeld zijn gebracht. Eén mentor heeft aangegeven dat het probleemgedrag eerst is verminderd, maar daarna weer is toegenomen.

6.3.2 De meerwaarde van outreachend werken en vroegtijdig signaleren in het oplossen en voorkomen van probleemgedrag

Uit de interviews blijkt dat de toename van de betrokkenheid van de participanten leidt tot een afname van het probleemgedrag. Uit de resultaten komt naar voren dat vooral de mentoren, maar ook de ouders door de jeugdzorgmedewerkers meer betrokken kunnen worden bij de begeleiding. De mentoren kunnen uitgenodigd worden om aanwezig te zijn bij het opstellen van het plan van aanpak en bij de gesprekken tussen de jeugdzorgmedewerker en de jongere. De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat de mentoren ook zelf meer initiatief kunnen tonen in het zoeken van contact met een jeugdzorgmedewerker.

De ouders kunnen ook uitgenodigd worden om aanwezig te zijn bij het opstellen van het plan van aanpak en het geven van hun mening. Sommige ouders geven aan dat zij niet meer betrokken willen worden bij de begeleiding, omdat zij de begeleiding zien als iets tussen hun kind en een jeugdzorgmedewerker. De ouders onderschatten hun meerwaarde bij de begeleiding en moeten meer overtuigd worden waarom zij belangrijk zijn bij de begeleiding.

Alle participanten vinden vroegtijdig signaleren van probleemgedrag op school belangrijk. De ouders vinden het signaleren van probleemgedrag een taak van de mentor, omdat de mentor een band heeft met de jongere. De mentor is degene die op de hoogte is van de problemen van de jongere op school. Alle participanten zien vroegtijdig signaleren als een meerwaarde voor het oplossen en/of voorkomen van het probleemgedrag. Zij geven aan dat hoe eerder probleemgedrag gesignaleerd wordt en hoe groter de kans is dat het opgelost wordt.

Hoe eerder je signaleert, hoe sneller je mensen kan trainen in hoe ze daar wel of niet mee om kunnen gaan. Als je daar een verkeerde aanpak voor kiest dan heb je jezelf daar heel erg mee en de jongere ook. Dan komt het niet ten goede en dan zie je dus ook dat jongeren gaan afzakken in niveau. (Mentor, 2014)

6.4 De snelheid van de begeleiding van UP!

Uit de doelstellingen van UP! wordt geconstateerd dat de begeleiding snel is wanneer:

- er binnen 48 uur na de aanmelding bij UP! een afspraak met de ouders en de jongere is gemaakt.
- er na de aanmelding binnen vier weken een plan van aanpak in overleg met de jongere, de ouders en de mentor gereed is.
- er geen wachttijd is voor jongeren die vroegtijdig gesignaleerd worden en voor jongeren die het programma UP! volgen.
- de begeleiding aan jongeren en ouders duurt maximaal drie maanden.

De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat zij bijna altijd binnen 48 uur na de aanmelding een afspraak hebben gemaakt met de ouders en jongere. De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat zij niet volledig verantwoordelijk zijn voor het maken van een afspraak. De jeugdzorgmedewerkers worden gecontacteerd door de zorgcoördinator. De zorgcoördinator regelt de afspraak samen met ouder en jongere. Een jeugdzorgmedewerker geeft aan dat zij afhankelijk is van de zorgcoördinator en van de agenda van ouder en jongere. Tot nu toe is dit meestal wel gelukt. *“Als er akkoord is van ouders (dit regelt school), dan lukt dit meestal wel” (Jeugdzorgmedewerker, 2014).*

De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat het bijna altijd lukt om het plan van aanpak binnen vier weken op te stellen. De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat zij voornamelijk alleen met de jongere het plan van aanpak opstellen. *“Het plan van aanpak ligt binnen 4 weken op tafel en wordt altijd samen met de jongeren gemaakt (doelen opstellen)” (Jeugdzorgmedewerker, 2014).* Soms zijn ouders aanwezig of is er van te voren een gesprek geweest met de ouders om te achterhalen wat hun wensen en verlangens zijn. Een enkele keer wordt het plan van aanpak opgesteld in aanwezigheid van een mentor. Meestal hebben de ouders en de mentor het plan van aanpak ingezien, voordat de begeleiding is begonnen. Eén jeugdzorgmedewerker geeft aan dat binnen vier weken het plan van aanpak niet is afgerond. Vanwege de vakanties is er vertraging opgetreden, maar binnen vier weken is er wel een concept opgesteld. Een andere jeugdzorgmedewerker geeft aan dat zij het plan van aanpak niet binnen vier weken heeft opgesteld, omdat de jongere vroegtijdig met de begeleiding is gestopt.

De jeugdzorgmedewerkers geven allemaal aan dat er geen wachttijd is voor jongeren die vroegtijdig worden gesignaleerd, en voor jongeren die het programma UP! volgen. Elke jeugdzorgmedewerker heeft één tot drie jongeren begeleid.

Bijna alle jeugdzorgmedewerkers geven aan dat een trajectduur van maximaal drie maanden te kort is. De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat bijna alle trajecten langer duren dan drie maanden. *“Mijn traject heeft langer geduurd omdat er veel afspraken zijn afgezegd, niet door gingen etc. Ik denk dat drie maanden ook vrij kort is” (Jeugdzorgmedewerker, 2014).* De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat drie maanden te kort is om de vaardigheden in te slijpen om het probleemgedrag op te lossen of te voorkomen. De begeleiding duurt langer om vaardigheden eigen te maken en te voorkomen dat zij terugvallen in hun oude gedrag.

De tijdsduur van 3 maanden is naar mijn mening te kort om bepaalde vaardigheden die aan de jongere zijn aangeleerd echt te laten inslijpen. Risico is dat het de jongere niet lukt om binnen 3 maanden het aangeleerde gedrag ook daadwerkelijk vast te houden. (Jeugdzorgmedewerker, 2014)

6.5 De samenwerking tussen de participanten

In deze paragraaf wordt beschreven of er onderling contact is geweest, op welke wijze het contact heeft plaatsgevonden en hoe het contact is verlopen. Er wordt toegelicht in welke mate de ouders, jongere en mentor zijn betrokken bij UP!. Er wordt beschreven of de participanten hebben deelgenomen aan de gesprekken, zijn betrokken bij het opstellen van het plan van aanpak en of hun mening serieus is genomen.

De jongeren geven aan dat zij intensief samenwerken met hun mentor. De jongeren geven aan dat ze onregelmatig contact hebben gehad met hun mentor tijdens UP!, maar geven ook aan dat zij goed met hun mentor overweg kunnen. De gesprekken tussen mentor en jongere zijn face-to-face. Niet alle mentoren zijn aanwezig geweest bij het startgesprek met de

jeugdzorgmedewerker. De meeste jongeren geven aan dat zij met hun problemen eerder naar de mentor gaan dan naar een jeugdzorgmedewerker, omdat zij de mentor vaker zien en beter en langer kennen.

Uit de interviews blijkt dat de mentoren op een verschillende wijze samenwerken met de jongeren. De mentoren voelen zich wel verantwoordelijk voor het welzijn van de jongeren, alleen niet alle mentoren voelen zich verantwoordelijk voor het oplossen van de problemen. Zij laten de begeleiding over aan de jeugdzorgmedewerker, want die is er verantwoordelijk voor. De mentoren hebben af en toe contact met de jongeren over de vorderingen. Een enkele mentor is betrokken bij het opstellen van het plan van aanpak en bekend met de doelen. De mentoren geven aan dat zij goed benaderbaar en toegankelijk zijn voor jongeren met problemen.

Ik heb wel het stukje zorg bij de jeugdzorgmedewerkers neergelegd, zodat ik gewoon de mentor ben van J. Ik houd hem in de gaten als het gaat om het gedrag in de klas. Ik bespreek dat ook gewoon met hem. Op het moment dat ik weet dat de jeugdzorgmedewerker een aantal dingen met hem heeft besproken. Dan bespreek ik dat met hem. Uhm maar ik vind wel dat het stukje zorg en de gesprekken die ik met hem heb, dat zijn wel andere dingen dus dat houd ik wel gescheiden. (Mentor, 2014)

Op welke wijze jongere en jeugdzorgmedewerker contact hebben gehad en hoe het contact is verlopen is al eerder besproken bij het topic outreachend werken. Er wordt nu beschreven in welke mate de jongeren zijn betrokken bij de begeleiding en hoe de samenwerking is verlopen.

De jongeren geven aan dat de samenwerking met een jeugdzorgmedewerker goed is verlopen. De jongeren zijn erg betrokken bij UP!. De jongeren geven aan dat er naar hen geluisterd wordt en dat hun mening serieus wordt genomen. De jongeren zijn aanwezig en hebben inspraak bij het opstellen van het plan van aanpak. De jeugdzorgmedewerker vraagt regelmatig naar hun mening. *“Ja, de jeugdzorgmedewerker luisterde echt naar alles wat ik te zeggen had. Ze schreef ook alles op. Als ik haar dan weer zag dan bespraken we alles opnieuw” (Jongere, 2014)*. Omdat er voldoende gecommuniceerd wordt neemt hierdoor het vertrouwen van de jongere toe. De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat de samenwerking met de jongere goed is verlopen en hebben tijdens de begeleiding voldoende betrokkenheid getoond.

Op welke wijze de mentor en jeugdzorgmedewerker contact hebben gehad en hoe het contact is verlopen is al eerder besproken bij het topic outreachend werken. Er wordt nu beschreven in welke mate de mentoren zijn betrokken bij de begeleiding en hoe de samenwerking is verlopen. De onderlinge samenwerking tussen mentoren en jeugdzorgmedewerkers is erg wisselend verlopen. De mentoren zijn redelijk of helemaal niet betrokken geweest bij de begeleiding. Enkele mentoren zijn aanwezig geweest bij de gesprekken tussen de jeugdzorgmedewerker en jongere en bij het opstellen van het plan van aanpak. Een enkele keer is er naar hun mening gevraagd.

De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat de samenwerking met de mentoren goed is verlopen. Wel geven jeugdzorgmedewerkers aan dat het initiatief voor het eerste contact ook door de mentoren kan worden opgestart. Zij hebben nu het gevoel dat vooral de jeugdzorgmedewerkers het eerste contact met de mentoren moeten opstarten, terwijl de mentoren de beschikking hebben over alle contactgegevens. Daarnaast vinden jeugdzorgmedewerkers dat mentoren een belangrijke rol hebben bij het vroegtijdig signaleren

tijdens de les. Daarnaast vinden de jeugdzorgmedewerkers dat mentoren een belangrijke rol hebben in de begeleiding vanwege de goede band met de jongere.

De mentoren geven aan dat de samenwerking met de ouders redelijk is verlopen. De mentoren hebben regelmatig contact met de ouders, maar het contact is vrij oppervlakkig. De mentoren bespreken vaak alleen de vorderingen van de jongere. De wijze van het contact tussen ouders en mentor is erg wisselend. Mentoren hebben contact met ouders via de telefoon, mail, maar spreken soms de ouders ook face-to-face. De mentoren geven aan dat zij een goede band hebben met de ouders. Dit komt omdat ouders benaderbaar zijn en toegankelijk zijn voor informatie ten aanzien van de vorderingen. Een enkele mentor heeft weinig contact met de ouders, omdat de band met de ouders door eerdere gebeurtenissen is verslechterd.

De ouders geven aan dat de samenwerking met de mentoren goed is verlopen. Het contact met de mentoren verloopt via telefoon of mail. Een enkele ouder geeft aan dat het contact face-to-face is verlopen. De ouders geven aan dat zij geen grote rol hebben gespeeld in de begeleiding. Het contact tussen ouders en mentor is beperkt. De ouders hebben verschillende voorkeuren voor het contact met de mentor of jeugdzorgmedewerker. De ouders geven aan dat de keuze afhangt van de sterkte van de band met de mentor of de jeugdzorgmedewerker.

Op welke wijze ouders en jeugdzorgmedewerker contact hebben gehad en hoe het contact is verlopen is al eerder besproken bij het topic outreachend werken. Er wordt nu beschreven in welke mate de ouders zijn betrokken bij de begeleiding en hoe de samenwerking is verlopen. De samenwerking tussen jeugdzorgmedewerkers en ouders is wisselend verlopen. De ouders worden op verschillende wijze betrokken bij de begeleiding. De meeste ouders zijn aanwezig bij het startgesprek. Alle ouders hebben minimaal het plan van aanpak gezien en hebben daarmee ingestemd. Een enkeling is aanwezig bij het opstellen van het plan van aanpak. Soms wordt er naar hun mening gevraagd. Toch geven de ouders aan dat zij niet de behoefte hebben om meer betrokken te zijn. De ouders zien de begeleiding iets tussen hun kind en een jeugdzorgmedewerker. Zij vinden dat hun kind oud genoeg is om zelf zijn/haar eigen problemen op te lossen. De ouders willen vooral betrokken worden bij het opstellen van de doelen en het op de hoogte houden van de vorderingen. Tenslotte geven de ouders aan dat zij niet genoeg tijd hebben om bij alle gesprekken aanwezig te zijn.

Jawel, maar ik zei op een gegeven moment ik bemoei mij er verder niet mee, want het gaat om hem. Dan denk ik van ja dan moet die zelf antwoord geven want het wordt aan hem gevraagd en dan moet hij dat zelf doen. (Ouder, 2014)

De samenwerking tussen ouders en jeugdzorgmedewerkers is volgens de jeugdzorgmedewerkers vrij goed verlopen. De adviezen worden door de ouders goed opgevolgd en worden via de mail geïnformeerd over de vorderingen

6.5.1 Aanwezigheid jeugdzorgmedewerkers op school

De jongeren geven aan dat zij soms contact hebben met een jeugdzorgmedewerker op school. De jongeren kunnen de jeugdzorgmedewerkers op school tegenkomen en zijn op de hoogte op welke locatie school zij een afspraak kunnen maken. De jongeren geven aan dat wanneer de jeugdzorgmedewerkers vaker op school zijn, zij vaker een jeugdzorgmedewerker zullen gaan opzoeken. Zij zien de aanwezigheid van de jeugdzorgmedewerkers op school als een meerwaarde.

De mentoren geven aan dat de samenwerking tussen school en jeugdzorg belangrijk is. Zij kunnen niet alle problemen oplossen. Daarom hebben zij de hulp nodig van de jeugdzorgmedewerkers. De meeste mentoren vinden dat hoe meer de jeugdzorgmedewerkers betrokken zijn op school en aanwezig zijn op school, hoe korter het contact met Bureau Jeugdzorg zal worden. Een mentor vertelt het volgende over het verlagen van de drempel tot begeleiding voor ouders en jongeren: *“Ja en ik denk ook dat het voor ouders en kinderen ook minder hoge drempel is”* (Mentor, 2014.) Zij vinden het belangrijk dat sommige gesprekken tussen de jongeren en jeugdzorgmedewerkers op school plaatsvinden. Een mentor zegt het volgende daarover: *“Ik vind het wel positief dat de gesprekken hier op school plaatsvinden”* (Mentor, 2014). Daarnaast denken de meeste mentoren dat op die wijze de drempel voor ouders en jongeren wordt verlaagd om naar jeugdzorgmedewerkers en dus jeugdzorg toe te stappen.

Ja, en de jeugdzorgmedewerkers hebben ook gelijk een ingang in jeugdzorg. Dus als ze denken we moeten gelijk doorpakken dan ligt er al een lijn. Dan ligt er al het contact. Als ze echt bij Bureau Jeugdzorg aan de slag moeten gaan dan er al een traject aan vooraf gegaan. Je hebt dan niet stil gezeten. Dat kan echt niet, in drie maanden gebeurt er echt zoveel. (Mentor, 2014)

De ouders geven aan dat het van belang is dat jeugdzorg met de school samenwerkt. Deze twee instellingen moeten volgens de ouders nauw samenwerken en de lijnen moeten kort zijn. Volgens de ouders verloopt door deze samenwerking de begeleiding niet alleen laagdrempeliger, maar ook sneller. De ouders vinden het fijn dat de gesprekken op school plaatsvinden, maar sommige ouders willen liever dat de gesprekken thuis plaatsvinden. De ouders geven aan dat de school voor hun kind een vertrouwde omgeving is en dat de aanwezigheid van een jeugdzorgmedewerker op school een meerwaarde heeft voor de kwaliteit van de begeleiding. De ouders verwachten dat hun kind makkelijk naar een jeugdzorgmedewerker toe kan gaan, wanneer die op school aanwezig is. Een ouder zegt het volgende daarover: *“Je loopt er wat makkelijker naartoe, denk ik”* (Ouder, 2014). Echter, sommige ouders zijn niet op de hoogte dat op enkele dagdelen in de week al een jeugdzorgmedewerker op school aanwezig is.

Stel nou dat zo iemand alleen al één of twee uurtjes aanwezig zou zijn. Dat ze op dat moment even bij diegene langs kan van he, ik voel me nou zus of zo, wat kan ik eraan doen. Wat kan je mij voor tips geven? (Ouder, 2014)

De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat wanneer zij meer op school aanwezig zijn en bijvoorbeeld een eigen lokaal hebben dat zij dan meer zicht hebben op de problemen. Nu hebben zij al een ruimte op de school, alleen die delen zij met andere hulpverleners en de zorgcoördinator. Dit is nog niet ideaal. De jeugdzorgmedewerkers verwachten dat door een eigen ruimte op school het onderlinge contact en de toegankelijkheid kan worden verbeterd. De jongeren kunnen dan makkelijker naar hen toestappen, maar zij kunnen doordat ze meer op school aanwezig zijn eenvoudiger naar de jongeren en mentoren toestappen. De band tussen de jeugdzorgmedewerkers en de participanten zal sterker worden. Daarnaast kunnen de jeugdzorgmedewerkers makkelijk vragen beantwoorden van mentoren en zal de onduidelijkheid over UP! afnemen.

7. Conclusie en Discussie

In dit hoofdstuk worden de conclusie, discussie en aanbevelingen van dit onderzoek toegelicht.

7.1 Conclusie

Het doel van dit onderzoek is dat middels een procesevaluatie wordt gemeten of het programma UP! leidt tot snelle en effectieve begeleiding bij jongeren met probleemgedrag en of deze werkwijze heeft geleid tot een betere samenwerking tussen de participanten. Tevens wordt in beeld gebracht hoe het outreachend werken, vroegtijdige signalering en de samenwerking tussen de mentoren, ouders, jeugdzorgmedewerkers en jongeren is verlopen. In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen. Eerst wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag en daarna worden de deelvragen toegelicht.

In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Leidt het outreachend werken en vroegtijdig signaleren in UP! tot een goede samenwerking tussen mentoren, ouders, jeugdmedewerkers en jongeren, waarbinnen op een effectieve en snelle manier hulp aangeboden kan worden aan jongeren met probleemgedrag?.

Uit de resultaten blijkt dat het outreachend werken en vroegtijdige signaleren in UP! leidt tot een goede samenwerking tussen mentoren, ouders, jeugdzorgmedewerkers en jongeren. Deze werkwijzen zijn niet effectief, maar er wordt wel op een snelle manier hulp geboden aan jongeren met probleemgedrag. Deze conclusie wordt in de komende deelvragen gekoppeld aan de literatuur en nader toegelicht.

1. Op welke wijze is het outreachend werken uitgevoerd binnen UP!?

2. Op welke wijze is het vroegtijdig signaleren uitgevoerd binnen UP!?

In het plan van aanpak van UP! staat dat de mentoren probleemgedrag moeten signaleren en dit melden bij de zorgcoördinator. De zorgcoördinator zoekt vervolgens contact op met een jeugdzorgmedewerker. De jeugdzorgmedewerker moet contact leggen met de betrokkenen en hen betrekken bij de begeleiding (Versteeg, 2013). De aanname dat outreachend werken en vroegtijdig signaleren is verlopen zoals in het plan van aanpak is beschreven is in overeenstemming met de resultaten van dit onderzoek. Uit de bevindingen blijkt dat het contact tussen de jeugdzorgmedewerkers en de participanten: mentor, ouders en jongere vooral verloopt via de mail. De mentoren en ouders worden eens per week op de hoogte gehouden over de vorderingen in de begeleiding. De afspraken met de jongere verloopt face-to-face. De afspraken met de jongeren zijn één keer per week of één keer per twee weken. Uit de bevindingen blijkt dat mentoren probleemgedrag signaleren door observatie. Na het signaleren bespreken de mentoren het probleemgedrag met de zorgcoördinator. De zorgcoördinator legt het contact met de ouders en de jeugdzorgmedewerker en maakt een gezamenlijke afspraak.

3. Leidt UP! tot een oplossing van probleemgedrag tussen de jongere, ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers?

Uit de literatuur blijkt dat het outreachend werken en vroegtijdig signaleringen leidt tot een vermindering van probleemgedrag. De outreachende werkwijze van de jeugdzorgmedewerker verkleint de afstand tussen de participanten en de jeugdzorgmedewerker en hierdoor zullen de participanten meer bij de begeleiding betrokken worden en zal het probleemgedrag verminderen (Fan et al., 2001; Gutman et al., 2000; Op de Buijs et al., 2011; Van Doorn, 2004; VanSevenkant, 2001). Daarnaast kan door vroegtijdige signalering van de mentor

probleemgedrag opgelost en voorkomen worden (Hermanns et al., 2005; Nederlands Jeugdinstituut, 2010). De aanname dat outreachend werken en vroegtijdig signaleren leidt tot een oplossing van probleemgedrag is niet in overeenstemming met de resultaten van dit onderzoek. De resultaten tonen aan dat de problemen van de jongeren minder zijn geworden, maar de problemen zijn nog niet opgelost. De jongeren geven aan dat vooral hun concentratie beter is geworden. Sommige ouders zien veel verbetering in het gedrag en in de cijfers op school, andere ouders zien deze verbetering nog niet maar vinden het wel de goede kant op gaan. Slechts één mentor geeft aan dat de problemen minder zijn geworden.

3a. Zorgt outreachend werken door de jeugdmedewerker voor effectieve hulp bij jongeren met probleemgedrag?

Uit de resultaten blijkt dat het betrekken van de participanten bij de begeleiding leidt tot een vermindering van de problemen, maar dit leidt niet tot een oplossing. Deze bevindingen worden niet ondersteund door de literatuur. Het onderzoek van Overveld (2010) geeft het belang aan van betrokkenheid van alle participanten bij de begeleiding. Uit onderzoek van Meijer (2003) en Blok en Peetsma (2006) blijkt dat contact tussen de participanten leidt tot een kleinere kans op probleemgedrag. Uit de resultaten blijkt dat niet alle participanten evenveel bij de begeleiding zijn betrokken. De ouders en mentoren zijn niet aanwezig geweest bij het opstellen van het plan van aanpak. Alleen enkele mentoren en ouders geven aan dat zij geen interesse in de begeleiding hebben getoond. De ouders willen niet betrokken zijn, omdat zij vinden dat de jongere zelf hun eigen problemen moeten oplossen. Uit de resultaten blijkt dat de jeugdzorgmedewerkers de mentoren en ouders meer kunnen betrekken bij de begeleiding. De mate van betrokkenheid van de participanten is dus afhankelijk in hoeverre jeugdzorgmedewerkers de participanten stimuleren om deel te nemen aan de begeleiding en of de participanten het belang inzien van hun eigen rol tijdens de begeleiding (Vogels, 2002).

3b. Zorgt vroegtijdige signalering door de mentor voor effectieve hulp bij jongeren met probleemgedrag?

Alle participanten geven aan dat de problemen minder worden wanneer het probleemgedrag vroegtijdig wordt gesignaleerd. Alle participanten geven aan hoe eerder probleemgedrag gesignaleerd wordt, hoe beter het is en hoe groter de kans is dat het probleemgedrag wordt verholpen. Het vroegtijdig signaleren is uitgevoerd zoals het van te voren is vastgesteld, desondanks zijn de problemen niet opgelost. Deze resultaten komen niet overeen met de literatuur. Uit de literatuur blijkt bij het vroegtijdig signaleren van de problemen deze snel behandeld, opgelost en voorkomen kunnen worden (Farrington et al., 2003; Hermanns et al., 2005). De resultaten tonen aan dat de mentoren vooral vroegtijdig signaleren door te observeren. De mentoren die signaleren maken onvoldoende gebruik van de verschillende wijzen van vroegtijdig signaleren. Deze bevinding komt overeen met de literatuur. Uit de literatuur blijkt dat mentoren vaak gebruik maken van één methode van vroegtijdig signaleren (Van Wijk et al., 2013).

4. Leidt UP! tot snelle begeleiding tussen de jongere, ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers?

4a. Zorgt outreachend werken door de jeugdmedewerker voor snelle hulp bij jongeren met probleemgedrag?

4b. Zorgt vroegtijdige signalering door de mentor voor snelle hulp bij jongeren met probleemgedrag?

Uit de literatuur blijkt dat door outreachend werken en vroegtijdig signaleren probleemgedrag van de jongere in hun eigen omgeving wordt gesignaleerd en passende begeleiding direct wordt aangeboden (Berenschot et al., 2008; Farrington et al., 2003). De

aanname dat outreachend werken en vroegtijdig signaleren leidt tot snelle begeleiding is over het algemeen in overeenstemming met de bevindingen van dit onderzoek. De mentoren geven aan dat zij het probleemgedrag tijdens de les signaleren en de signalering direct kunnen bespreken met de zorgcoördinator. De jeugdzorgmedewerkers hebben binnen 48 uur een afspraak met ouders en jongere en binnen vier weken is het plan van aanpak opgesteld. Er is geen wachttijd voor jongeren die vroegtijdig zijn gesignaleerd of begeleid worden. De begeleiding duurt langer dan drie maanden, omdat er meer tijd nodig is om de vaardigheden eigen te maken. Dit is in strijd met de aanname en voldoet niet aan de doelstelling van snelle begeleiding. De overige drie doelstellingen worden wel behaald, dus kan er geconcludeerd worden dat de begeleiding snel is verlopen.

5. Bevordert UP! de samenwerking tussen de jongere, ouders, mentoren en jeugdmedewerkers?

Uit de literatuur blijkt dat outreachend werken en vroegtijdige signalering leidt tot meer onderling contact en een goede samenwerking (Blok et al., 2006; Meijer, 2003; Zandberg, 2000; Van Overveld, 2010). De aanname dat het werken met het programma UP! leidt tot een betere samenwerking tussen jongere, ouders, mentoren en jeugdzorgmedewerkers en is in overeenstemming met de resultaten van dit onderzoek. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat door het werken met het programma UP! de samenwerking sterk is bevorderd. De samenwerking tussen de participanten verloopt goed, wanneer er intensief contact is tussen de participanten en er een persoonlijke band is ontstaan. Uit de resultaten blijkt dat de samenwerking tussen de participanten een belangrijk onderdeel is van het oplossen van het probleemgedrag.

De jongeren zijn erg betrokken geweest bij het opstellen van het plan van aanpak. De ouders hebben alleen het plan van aanpak ingezien. De meningen van ouders en jongeren worden serieus meegenomen in de begeleiding. De jongeren hebben de voorkeur voor contact met een mentor en de ouders geven de voorkeur aan een jeugdzorgmedewerker. De mate waarin de mentoren betrokken zijn bij de samenwerking met de jeugdzorgmedewerker is erg wisselend verlopen. De mentoren zijn in verschillende mate betrokken bij het plan van aanpak. De samenwerking tussen jongere, ouders en mentoren is verbeterd, maar nog niet ideaal. De jeugdzorgmedewerkers moeten meer moeite doen om mentoren en ouders bij UP! te betrekken, maar de mentoren en ouders kunnen zelf ook meer inzet en betrokkenheid tonen. Uit het onderzoek van Bosdriesz en Berkenbosch (2003) komen een aantal factoren naar voren die de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg kunnen verhinderen. Er zijn onder meer klachten over slechte toegankelijkheid van de jeugdzorg en de wachtlijstproblematiek. Het probleemgedrag wordt onvoldoende gesignaleerd op school en na het signaleren wordt er te lang gewacht met het inroepen van externe hulp. Tegen de verwachting in zijn deze factoren niet van invloed op de begeleiding. De jeugdzorgmedewerkers zijn gemakkelijk benaderbaar en er zijn geen wachtlijsten. De mentoren signaleren probleemgedrag en melden deze signalen bij de zorgcoördinator.

7.2 Discussie

7.2.1 Samenvatting resultaten

In dit onderzoek wordt UP! geëvalueerd aan de hand van een procesevaluatie. Het programma UP! is opgezet in het kader van de transitie van de jeugdzorg, die start op 1 januari 2015.

Scholen krijgen de beschikking over de zorgplicht en worden verantwoordelijk voor het signaleren en uitvoeren van de begeleiding. In dit onderzoek is onderzocht of pilot UP! leidt

tot snelle en effectieve begeleiding bij jongeren met probleemgedrag. Daarnaast wordt gemeten of de samenwerking tussen de participanten wordt bevorderd.

In UP! staat de relatie tussen de jeugdzorgmedewerker en de jongere centraal. Uit de resultaten blijkt dat door de werkwijze van UP! de samenwerking tussen jeugdzorg en school sterk is verbeterd. Het probleemgedrag is door UP! niet opgelost, maar de problemen zijn wel verminderd. Het plan van aanpak wordt opgesteld samen met de jongeren. De jongeren zijn daardoor enthousiast en doen dus actief mee met de begeleiding. De ouders zien de begeleiding als iets tussen hun kind en de jeugdzorgmedewerker. De mentoren tonen geringe interesse in de begeleiding en worden daardoor weinig door de jeugdzorgmedewerkers benaderd. Kortom, het outreachend werken is niet doelmatig verlopen, omdat niet alle participanten actief bij de begeleiding zijn betrokken. Het outreachend werken en vroegtijdig signaleren is snel verlopen, omdat de begeleiding snel wordt gestart en er geen wachtlijsten zijn.

In deze evaluatie van UP! staan de ervaringen van alle participanten centraal. De participanten hebben een eigen beleving van de begeleiding en in deze thesis is nagestreefd om alle relevante ervaringen mee te nemen.

7.2.2 Beperkingen van de evaluatie

Ondanks het feit dat er antwoord kan worden gegeven op mijn onderzoeksvraag, zijn er enkele beperkingen aan mijn onderzoek.

Een belangrijke beperking van dit onderzoek is het geringe aantal participanten, waardoor het niet mogelijk is om bepaalde uitspraken voldoende te onderbouwen. Aan dit onderzoek hebben vier jongeren, vier ouders, zeven mentoren en drie jeugdzorgmedewerkers deelgenomen. Het lage aantal participanten is veroorzaakt omdat UP! pas eind 2013 is opgestart en niet alle begeleidingstrajecten gelijk zijn gestart. In overleg met Bureau Jeugdzorg is in mei 2014 gestart met het afnemen van de interviews, zodat voor het onderzoek het maximale aantal van vier jongeren zijn meegenomen. Vervolgens heeft de begeleiding langer geduurd dan drie maanden, waardoor ook de planning van de Master Thesis Design van de Universiteit Utrecht onder druk is komen te staan.

Daarnaast is het moeilijk om een oordeel te vellen over de effectiviteit van dit onderzoek, omdat er weinig participanten zijn en omdat bij dit onderzoek geen nulmeting heeft plaatsgevonden. Er kan niet met zekerheid worden vastgesteld of de resultaten worden veroorzaakt door UP! of afkomstig zijn van andere factoren.

Vervolgens is het moeilijk om te onderzoeken of de voorafgestelde doelen van de samenwerking en effectiviteit behaald zijn, omdat er van te voren slechts een gering aantal geformuleerde doelstellingen zijn vastgelegd. Het is niet bekend hoeveel doelstellingen behaald moeten worden en wanneer geconstateerd kan worden of het doel is bereikt. Is bijvoorbeeld het doel snelle begeleiding bereikt wanneer de helft van de doelstellingen zijn behaald of wanneer alle doelstellingen zijn behaald? Vervolgens zijn enkele voorafgestelde doelstellingen niet meetbaar, de doelstellingen die in dit onderzoek gebruikt zijn, kunnen wel getoetst worden.

Voor het gebruik van de term vroegtijdig signaleren is het nodig dit nader toe te lichten. Vroegtijdig signaleren betekent dat mentoren signalen waarnemen die kunnen leiden tot probleemgedrag. In UP! wordt het probleemgedrag niet voorkomen, maar wel snel

waargenomen en behandeld, zodat verdere ernstigere problematiek voorkomen kan worden. Het gedrag dat door de mentoren vroegtijdig wordt gesignaleerd vertoont al symptomen van probleemgedrag. De term vroegtijdig slaat vooral op de korte tijdsduur tussen signaleren en behandeling in vergelijking tot andere type begeleiding.

Tenslotte zijn de interviews gezamenlijk afgenomen met een medestudent. Hierdoor zijn de interviews opgezet ter beantwoording van twee verschillende onderzoeksvragen, namelijk de procesevaluatie en de tevredenheid van UP!. Omdat de vragen over de procesevaluatie en tevredenheid direct na elkaar gesteld worden is het mogelijk dat de participant bij de beantwoording wordt beïnvloed. Ondanks de zorgvuldige wijze waarop de vragen zijn gestructureerd is er toch nog sprake van onderlinge beïnvloeding.

Ondanks de genoemde beperkingen van dit onderzoek worden de conclusies voldoende ondersteund. De resultaten komen met elkaar overeen en komen grotendeels overeen met de literatuur. In UP! is het probleemgedrag niet opgelost, maar het probleemgedrag is wel verminderd, de begeleiding is sneller verlopen en daarnaast is de onderlinge samenwerking verbeterd.

7.3 Aanbevelingen

Met het oog op de komende transitie en de invoering van de Wet passend onderwijs worden er enkele algemene aanbevelingen voorgesteld.

7.3.1 Kansen voor het toepassen van de transitie

De gemeenten kunnen vanwege de overeenkomsten in het beleid van de Wmo en de nieuwe jeugdwet deze in één beleidsplan samenvoegen en afstemmen op de Wpg, de Participatiewet en het passend onderwijs. Dit plan wordt aangestuurd vanuit één bestuursniveau waardoor het bruikbaar is voor het toepassen van bereikbare vroegtijdige hulp en begeleiding op basis van een integrale aanpak vanuit het motto: 'één gezin, één plan, één regisseur'. Deze aanpak gaat uit van een actieve vrijwillige deelname die aansluit op de belevingswereld van de jongere om door middel van een lichte preventieve begeleiding het probleemgedrag te bestrijden. Door te investeren in de vertrouwensrelatie wordt op een actieve wijze het zorgend en probleemoplossend vermogen van de jongere versterkt. De taak van de gemeente en schoolbestuur is om de ondersteuning van de jongere aan te laten sluiten op de faciliteiten van de zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning en werk en inkomen. Aansluitend is het de taak van de gemeente om de leefbaarheid in gezinnen, wijken, buurten en kinderopvang te versterken.

7.3.2 Aanbevelingen voor een vervolgonderzoek

Binnen het beleid van jeugdzorg kan de relatie tussen de jongere en jeugdzorgmedewerker meer centraal staan. Jeugdzorgmedewerkers kunnen meer ingezet worden in het onderwijs. Er kan meer onderzoek gedaan worden naar de wijze waarop de jeugdzorgmedewerkers in het onderwijs worden geïmplementeerd. Jeugdzorg en school moeten intensiever samenwerken door de aanwezigheid van de jeugdzorgmedewerkers. Deze samenwerking kan tot stand komen wanneer het beleid en verantwoordelijkheid op elkaar is afgestemd. Jeugdzorg en school moeten zelf aangeven welke zorg zij kunnen aanbieden en nodig hebben. De samenwerking tussen jeugdzorg en school is belangrijk, niet alleen vanwege de zorgplicht, maar ook om UP! optimaal te laten verlopen. Tenslotte kan onderzocht worden of, net zoals in Denemarken, de werkwijze van UP! op lange termijn leidt tot een optimale samenwerking en een snellere en effectievere begeleiding.

7.3.3 Aanbevelingen voor UP!

Uit de resultaten blijkt dat er nog enkele verbeterpunten zijn, welke leiden tot de volgende aanbevelingen:

Uit de interviews met de participanten blijkt dat er nog onduidelijkheid bestaat over UP!. Enkele participanten zijn onbekend met de werkwijze UP!. De participanten zijn bekend met de jeugdzorgmedewerkers, maar weten niet dat zij onderdeel zijn van het programma UP!. Een aanbeveling is dat de participanten informatie krijgen over UP!, want dit vergroot de mate van betrokkenheid onder de participanten. Uit de resultaten blijkt dat wanneer participanten meer kennis hebben over de inhoud van het programma, zij ook meer betrokken zijn bij de begeleiding. Het is van belang dat de participanten voldoende informatie tot hun beschikking hebben. Hiervoor kunnen we een folder opstellen, waarin het doel, de doelgroep en de werkwijze worden toegelicht. De mentoren geven aan dat zij meer informatie willen hebben over de wijze van vroegtijdig signaleren en hoe zij dit moeten uitvoeren. Hiervoor kunnen speciale informatieavonden voor de mentoren worden georganiseerd.

Het is moeilijk om te onderzoeken of de voorafgestelde doelen van de samenwerking en effectiviteit behaald kunnen worden, omdat er van te voren slechts een gering aantal geformuleerde doelstellingen zijn vastgelegd. Het is onbekend hoeveel doelstellingen moeten worden behaald wanneer geconstateerd kan worden of het doel is bereikt. Enkele voorafgestelde doelen zijn niet meetbaar. De aanbeveling is dat de voorafgestelde doelen in een vervolgonderzoek concreet, duidelijk en meetbaar opgesteld worden.

De jeugdzorgmedewerkers geven aan dat drie maanden te kort is om de vaardigheden in te slijpen om het probleemgedrag op te lossen of te voorkomen. De begeleiding duurt langer om vaardigheden eigen te maken en te voorkomen dat zij terugvallen in hun oude gedrag. Voorgesteld kan worden om extra tijd te reserveren voor het krijgen van een goede vertrouwensband en deze niet mee te rekenen in de begeleidingsduur. De begeleidingsduur kan ook vastgesteld worden op basis van de verschillende problemen van de jongere. Een begeleidingsduur met betrekking tot het plannen van huiswerk heeft minder begeleiding nodig, dan de begeleiding voor het oplossen van complexe gedragsstoornissen. Tenslotte is uit alle interviews aangegeven dat de jeugdzorgmedewerkers meer aanwezig moeten zijn op school. De jeugdzorgmedewerkers zijn nu slechts één dagdeel per week aanwezig op school. Als de jeugdzorgmedewerkers vaker op school aanwezig zijn dan is het voor de mentoren en jongeren eenvoudiger om contact op te nemen. De mentoren en jongeren hebben dan vaker de mogelijkheid om vragen te stellen over de voortgang van de begeleiding. Omdat er meer contacten worden gelegd zal dit de samenwerking bevorderen en hierdoor zal de algemene betrokkenheid voor de begeleiding toenemen.

8. Literatuurlijst

- Barge, J. K., & Loges, W. E. (2003). Parent, student, and teacher perceptions of parental involvement. *Journal of Applied Communication Research*, 31(2), 140-163.
- Berenschot, R., Van Hoof, M., & De Rover, S. (2008). *Erop af! Outreachend werken bij de sociale dienst*. Retrieved from <http://www.divosa-wnv.nl/>
- Berg-le Clercq, T., Bosscher, N., & Vink, C. (2012). *Jeugdzorg in Europa versie 2.0: Een update en uitbreiding van het rapport uit 2009 over jeugdzorgstelsels in een aantal West-Europese landen*. Nederlands Jeugdinstituut.
- Blok, H., & Peetsma, T. (2006). *Onderwijs op maat en ouderbetrokkenheid: Deelrapport 2: De positie van ouders in de samenwerkingsverbanden WSNS*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Den Haag: Boom onderwijs.
- Bosdriesz, M. & Berkenbosch, W. (2003). *Jeugdzorgadviesteams voor het basisonderwijs*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.
- Bradley, R. H., & Corwijn, R. (2012). From Parent to Child to Parent...: Paths In and Out of Problem Behavior. *Journal Abnormal Child Psychology*, 41(4), 515–529.
- Buehler, C. (2006). Parents and peers in relation to early adolescent problem behaviour. *Journal of Marriage and Family*, 68(1), 109–124.
- Bureau Jeugdzorg. (2014). *Informatie*. Retrieved January 2014 from <http://www.bureaujeugdzorg.info>.
- Bucx, F., Van der Swam, F. & Jalvingh, C.(2014). *Anders in de klas. Evaluatie van de pilot sociale veiligheid. LMBT- jongeren op school*. Den Haag: SCP
- Chan, C. S., Rhodes, J. E., Howard, W. J., Lowe, S. R., Schwartz, S. E. O., & Herrera, C. (2013). Pathways of influence in school-based mentoring: The mediating role of parent and teacher relationships. *Journal of School Psychology*, 51(1), 129-142.
- Cleary, A., Fitzgerald, M., & Nixon, E. (2004). *From Child to Adult. A Longitudinal Study of Irish Children and their Families*. Dublin: University College Dublin.
- De Haas, T. (2013). *De zorgende gemeente: Decentralisaties in de sociale zekerheid. Een leidraad voor integraal beleid*. Amsterdam: Y- Publicaties
- Douma, H. (2014). *Structuur in opvoeding en onderwijs*. Beter onderwijs Nederland. Retrieved from: <http://www.beteronderwijsnederland.nl>
- Driessen, G., Smit, F., & Slegers, P. (2005). Parental involvement and educational achievement. *British Educational Research Journal*, 31(4), 509- 532.

- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta analysis. *Educational Psychological Review*, 13(1), 1-22.
- Farrington, D. P., & Coid, J. W. (2003). *Early prevention of adult antisocial behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Foolen, N., Ince, D., De Baat, M., & Daamen, W. (2013). *Wat werkt bij gedragsproblemen en gedragsstoornissen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Foolen, N., & Van Der Steege, M. (2013). *Van dwars gedrag tot gedragsstoornis*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Gardner, T. W., Dishion, T. J., & Connell, A. M. (2008). Adolescent self-regulation as resilience: resistance to antisocial behavior within the deviant peer context. *Journal Abnormal Child Psychology*, 36(2), 273-284.
- Greenberg, M. T., Domitrovich, C., & Bumbarger, B. (2001). The prevention of mental disorders in school-aged children: Current state of the field. *Prevention and Treatment*, 4(1).
- Gutman, L., & Midgley, C. (2000). The role of protective factors in supporting the academic achievement of poor African American students during the middle school transition. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(2), 223-248.
- Hermanns, J., Öry, F., & Schrijvers, G. (2005). *Helpen bij opgroeien en opvoeden: eerder, sneller en beter. Een advies over vroegtijdige signalering en interventies bij opvoed- en opgroei problemen*. Retrieved from <http://www.pow-alumni.socsci.uva.nl/>
- Herweijer, L., & Vogels, R. (2004). *Ouders over opvoeding en onderwijs*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hiemstra, K., Sanders, M., & Schafrat, W. (2013). *Nieuw licht op gedragsproblemen: De interactionele benadering werkend in de school*. Utrecht en Den Bosch: APS en KPC Groep in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Hollander, M., Van Klaveren, S., Faun, H., & Spijkerman, M. (2013). *Arbeidsmarkteffectrapportage transitie Jeugdzorg*. Retrieved from <http://www.seor.nl/media/publications/arbeidsmarkteffectrapportage-transitie-jeugdzorg-s.pdf>
- Holter, N. (2008). *Oorzaken van vroegtijdig schoolverlaten*. Retrieved from http://www.nji.nl/nl/Risicofactoren_VoortijdigSchoolverlaten.pdf
- Janssen, W. (2010). *Vertrouwen in de Jeugdzorg*. Amsterdam: SWP.
- Jeugd en Veiligheid. (2014). *Stappenplan: Stap 6 Evaluatie*. Retrieved April 2014 from: <http://www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl>
- KPC Groep & APC. (2010). *Gedragsproblemen in het voortgezet onderwijs*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

- Kloppenburg, R., & Hendriks, P. (2012). Outreach approaches in the private domain: an international study. *European Journal of Social Work*, 16(5), 605-619.
- Linten, S., Keijzer, K., Voet, A., Bollen, C., Stippelans, E & Van Ginneken, N. (2004) *Werken met onvrijwillige cliënten : Taboe of noodzaak?*. Katholieke Hogeschool Kempen: Kempen.
- MEE IJsseloevers. (2011). *Over opvoeden en zo: Ondersteuning in de opvoeding*. Retrieved on April from: <http://www.mee-ijsseloevers.nl/>
- Meijer, C.(2003). *Inclusive Education and Effective Classroom Practice*. Odense: European Agency for Development in Special Needs Education.
- Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2013). *Brochure Passend Onderwijs voor leraren*. Retrieved Juli 2013 from <http://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2013/12/Brochure-passend-onderwijs-voor-leraren.pdf>
- Movisie (2013). *Transformatie Jeugdzorg: voorwaarden voor verandering*. Retrieved August 2014 from <http://www.movisie.nl/>
- Movisie (2014). *Transitie Jeugdzorg: Een overzicht*. Retrieved August 2014 from <http://www.movisie.nl>
- Nederlands Jeugdinstuut. (2010). Goede hulpverlening is méér dan een prettig gesprek. *Jeugd & Samenleving*, 5. Retrieved from <http://www.nji.nl/nl/Themabericht-goede-hulpverlening-is-meer-dan-een-prettig-gesprek.pdf>.
- Nederlandse patiënten consumenten federatie. (2010). *Veranderingen in de AWBZ: Gevolgen voor cliënten*. Retrieved April 2014 from: <http://www.nji.nl/>
- Onderwijsraad. (2010). *De school en leerlingen met gedragsproblemen*. Advies. Retrieved February 2014 from <http://www.bds.rotterdam.nl>.
- Op den Buijs, C., Manders, B., Borkent, M., Palstra, S.,&Vermue, J. (2011). *Werken met jonge vaders*. Retrieved from http://assets.fiomedia.nl/files/Methodiek_Jonge_vaders.pdf
- Pommer, E., Van Kempen, H., & Sadiraj, K. (2011). *Jeugdzorg in groeifase: Ontwikkelingen in gebruik en kosten van de jeugdzorg*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Rijksoverheid. (2013). *Kamerstuk: Memorie van Toelichting bij de Jeugdwet*. Retrieved August 2014 from <http://www.rijksoverheid.nl>
- Rijksoverheid. (2014a). *Decentralisatie van overheidstaken naar gemeenten*. Retrieved December 2013 from <http://www.rijksoverheid.nl>
- Rijksoverheid. (2014b). *Passend onderwijs vanaf schooljaar 2014-2015*. Retrieved from Juli 2014 from <http://www.rijksoverheid.nl>
- Smeets, E (2007). *Samenwerking tussen primair onderwijs, voortgezet onderwijs, regionale expertisecentra en Jeugdzorg: Onderzoek naar innovatie in vijf regio's*.

Radbound Universiteit Nijmegen. <http://its.ruhosting.nl/publicaties/pdf/r1684.pdf>

Van der Gaag, R., Gilsing, R., & Mak, J. (2013). *Participatie in zicht. Gemeenten, jeugdigen, ouders en jeugdzorgcliënten in de transitie jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Van Doorn, L. (2004). 'Mag ik hier op de stoep staan?' *Ervaringen met outreachende hulpverlening*. *Maatwerk*, 5, 123–127.

Van Doorn, L., Huber, M. A., Kemmeren, C., Van der Linde., M, Rakers, M., & Van Uden, T. (2013). *Outreached Werkt!*. Utrecht: Movisie.

Van Overveld, C. W. (2010). Onderwijs en gedragsproblemen: Prioriteit voor preventie. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 49, 119-129.

Vansevenkant, K. (2001). Bemoeizorg of bemoeizucht? Een bijdrage aan de visiediscussie over zorgvuldige hulpverlening. *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, 25(238).

Van Veen, D. (2005). *Samenwerking onderwijs, lokale voorzieningen en jeugdzorg*. Den Haag: VNG uitgeverij

Van Wijk, B., & Van Kan, C. (2013). *Vroegtijdig signaleren van onderwijsuitval: inzichten van en voor de praktijk*. Expertisecentrum beroepsonderwijs.

Verhaar, K. (2013). Verbinding jeugdzorg en onderwijs: Passend Onderwijs: financiële prikkel onderwijs, zorg en gemeenten. *Sociaal bestek*, 10-12

Versteeg, P.M. (2013). *Plan van aanpak UP! v5*. Gemeente Waddinxveen.

Veugelers, W. (2004). Between autonomy and control. *Journal of Educational Change*, 5(2), 141–160.

Veugelers, W. (2007). Creating critical - democratic citizenship education: empowering humanity and democracy in Dutch education. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 37(1), 105-119.

Verhulst, F.C.(2008). *De ontwikkeling van het kind*. Assen: Van Gorcum

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2009). *Van Klein naar Groot*. Den Haag: VNG

Vogels, R. (2002). *Ouders bij de les; betrokkenheid van ouders bij de school*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Wolf, H. (2003). De straathoekwerker. Grossist voor doelgroepen of kleinhandelaar in kansen? *Sociaal*, 24, 8-12.

Xu, Z., & Gulosino, C, A. (2006). How Does Teacher Quality Matter? The Effect of Teacher-Parent Partnership on Early Childhood Performance in Public and Private Schools. *Education Economics*, 14(3), 345-367.

Zandberg, T. (2000). *Jeugdzorg en onderwijs: (G)een paar apart*. Groningen: University of Groningen

Bijlage 1 Vragenlijst mentor

UP!

U heeft een jongere in de klas die deelneemt aan UP! of heeft deelgenomen aan UP!. Bent u bekend met UP!?

Kunt u in het kort vertellen, wat houdt het project UP! volgens u in?

Heeft u van tevoren informatie gekregen over het project UP!?

Wat is uw rol binnen het project UP!?

Casus

Stel u heeft een jongere in de klas met gedragsproblemen. Bijvoorbeeld een jongere heeft weinig concentratie, moeite met plannen en zorgt voor overlast tijdens de lessen. Hoe gaat u dan om met z'n jongere en welke stappen worden ondernomen. (Om een idee te krijgen van het proces).

Op welke wijze signaleert u problemen?

Doet u dat door observatie in de klas? Door gesprekken te voeren met jongeren? Of contact via andere mentoren?

Wordt er voor elke jongere een persoonlijk dossier aangemaakt?

Maakt u hiervan gebruik en op welke manier maakt u hiervan gebruik?

Hoe ziet de samenwerking er tussen u en de jeugdzorgmedewerkers uit?

Vroegtijdig signaleren

In het project UP! staat vroegtijdig signaleren centraal. Wat denkt u dat er met dit begrip wordt bedoeld?

Heeft u van te voren informatie gekregen over de wijze waarop problemen vroegtijdig gesignaleerd kunnen worden bij jongeren?

Waarschijnlijk een voorlichting

En zo, ja zijn er tijdens de voorlichting praktische tips naar voren gekomen?

Vindt u het belangrijk dat de problemen in een vroeg stadium worden gesignaleerd?

Outreaching werken

In het project UP! staat laagdrempelig werken centraal. Wat denkt u dat er met dit begrip wordt bedoeld?

Vindt u dat uzelf laagdrempelig bent als mentor?

Zo, ja waar uit zich dat dan in?

Bent u gemakkelijk benaderbaar voor de jongeren en ouders?

Op welke manier heeft u contact met de ouders?

Via email, telefoon, ouderavonden etc.

Komen de jongeren snel naar u toe als zij problemen hebben?

Vervolgvrage: Wanneer komen de jongeren meestal naar u toe tijdens de les of na school of in de pauzes?

Welke rol hebben de jeugdzorgmedewerkers volgens u?

Zijn de jeugdzorgmedewerkers voor u toegankelijk?

Zo ja, op welke manier heeft u contact met de jeugdzorgmedewerkers?

Zijn de jeugdzorgmedewerkers toegankelijk voor de ouders?

Wat is volgens u de toevoeging van de jeugdzorgmedewerkers in het onderwijs?

De rol van de ouders

Welke rol moeten de ouders hebben bij het oplossen van problemen bij hun kinderen?

Hoe ziet u band eruit met de meeste ouders?

Zal de kwaliteit van de begeleiding verbeteren wanneer er samengewerkt wordt tussen ouders, leraren en de jeugdzorgmedewerkers?

De rol van het kind

Als een jongere een probleem heeft, komt hij dan u toe of zoekt hij hulp bij iemand anders?

Vindt u dat de jongere actief betrokken moet worden bij de hulp?

Hoe ziet de samenwerking tussen u en de jongere met problemen eruit?

Zoeken jullie samen naar oplossingen of neemt de jeugdzorgmedewerker de taak op zich.

Op welke manier moet de jongeren betrokken worden bij het oplossen van hun problemen?

De rol van de leraar

Denkt u dat u als leraar een belangrijke rol speelt bij het oplossen van de problematiek?

Hoe gaat u te werk als u een mogelijk probleem ziet?

Is het qua tijdsdruk en belasting mogelijk om een rol te spelen bij het vroegtijdig signaleren van problemen?

Resultaten en effecten van UP!

Worden de problemen van de jongeren verholpen door UP! of niet?

Bij negatief antwoord:

Waarom hebben de adviezen niet geholpen?

Wat denkt u dat zou helpen?

Om het probleem op te lossen.

Bij positief antwoord:

Waarom hebben de adviezen geholpen?

Bijlage 2 Vragenlijst Ouders

UP!

Wat was de reden dat u zoon/dochter heeft meegedaan aan UP!?

Heeft u in het verleden al contact gehad met Bureau jeugdzorg of een andere begeleiding?

Voordat uw kind aan UP! meedeed had u van te voren informatie gekregen over UP!?
Zo, ja wat voor informatie heeft u gekregen?

Heeft u voldoende informatie gekregen of had u meer informatie willen krijgen?

Zijn er nu nog onduidelijkheden over UP!?

Hebben de school en de jeugdzorgmedewerkers u goed op de hoogte gehouden over de hulp aan uw kind?

Hoe ziet UP! er volgens u uit? (moeilijk)

Resultaten en effecten van UP!

U zei net dat u kind aangemeld was omdat die... Is dit probleem nu opgelost of verminderd?
Zo niet, welke problemen zijn er nu nog?

Heeft u het idee dat de problemen verholpen zijn door UP! of niet?

Welke oplossingen heeft UP! aangeboden?

Hebben de oplossingen en adviezen van UP! geholpen voor uw gezin en kind?

Bij negatief antwoord:

Waarom hebben de adviezen niet geholpen?

Wat denkt u zelf dat zou helpen om het probleem op te lossen?
Om het probleem op te lossen.

Bij positief antwoord:

Hoe denkt u dat de adviezen hebben geholpen?

Handelwijze UP!

Algemene vragen

Wie heeft in eerste instantie het eerste contact met u gelegd?

Hoe hebben zij contact met u gemaakt?

Via telefoon, op gesprek, per email.

Werd u betrokken bij het programma?

Zo, ja hoe werd u betrokken?

Werd u betrokken bij de gesprekken en bij de adviezen?

Had u het gevoel dat uw mening serieus genomen werd?

Had uw inspraak gedurende het programma? Had u invloed op het programma? Werd uw standpunt meegenomen?

Had u het idee dat uw kind inspraak had op het programma?

Vroegtijdig signalering

Vindt u dat uw kind op tijd is geholpen?

In uw situatie vindt u het belangrijk dat de problemen in een vroeg stadium worden gesignaleerd?

Denkt u dat door vroegtijdige signalering ernstige problemen kunnen worden voorkomen? Waarom wel of waarom niet?

Contact/Outreachend werken

Heeft u een idee of de jeugdzorgmedewerkers en mentoren begrijpen in welke situatie u bevindt en een beeld heeft over hoe u de problemen heeft ervaren?

Op welke manier was de mentor betrokken?

Op welke manier waren de jeugdmedewerkers betrokken?

Waren de jeugdzorgmedewerkers benaderbaar/toegankelijk? Waren ze gemakkelijk te bereiken, gemakkelijk te vinden en goed te benaderen?

Namen de jeugdmedewerkers vaak contact met u op?

Nam de mentor vaak contact met u op?

Hoe kwamen de mentor en jeugdzorgmedewerkers over in uw ervaring?

Zijn er nog punten met betrekking tot project/hulp die u zou willen bespreken?

Bijlage 3 Vragenlijst jongere

UP!

Weet je wat UP! is?

Wat was de reden dat je hebt meegedaan aan UP!?

Heb je van tevoren informatie gekregen over UP!?
Over het programma en de werkwijze

Wat voor soort informatie heb je gekregen?
Boekje of gesprek

Zijn er nu nog onduidelijkheden over UP!?

Resultaten en effecten van UP!

Je zei net dat je bij UP! terecht was gekomen om die... reden? Hoe gaat het nu met je?
Zijn de problemen opgelost? Zo niet, welke problemen zijn er dan nog?

Hoe ben je geholpen?

Wat heb je gedaan en wat voor soort hulp heb je gehad

Denk je dat de problemen zijn opgelost door UP! of niet?

Hebben de adviezen en oplossingen van UP! geholpen voor jou?

Bij negatief antwoord:
Waarom hebben de adviezen niet geholpen?

Wat denk je zelf dat zou helpen?
Om het probleem op te lossen.

Heb je al eerdere ervaringen met jeugdzorg of andere begeleiding?

Bij positief antwoord:
Hoe denk je dat de adviezen hebben geholpen?

Handelwijze UP!

Wanneer heb jij voor het eerst over UP! gehoord?

Wie heeft het eerste contact met je gelegd?
Jeugdzorgmedewerkers, mentoren, zorgcoördinator of mentor

Hoe hebben zij contact met je gemaakt?
Via telefoon, op gesprek, per email.

Werd je betrokken bij het programma?
Zo ja, hoe werd je betrokken

Had je het gevoel dat jouw mening serieus werd genomen?

Had je inspraak gedurende het programma? Had je invloed op het programma? Werd jouw mening meegenomen?

Vroegtijdig signalering

Vind je dat je op tijd bent geholpen?

Vind je het als je kijkt naar jouw situatie belangrijk dat je snel en op tijd geholpen wordt?

Denk je dat door vroegtijdige signalering ernstige problemen kunnen worden voorkomen?
Waarom wel of waarom niet?

Contact/Outreaching werken

Heb je het idee dat de jeugdzorgmedewerkers en mentoren jouw situatie probeerden te begrijpen?

Op welke manier waren de jeugdzorgmedewerkers betrokken?

Waren de jeugdzorgmedewerkers benaderbaar/toegankelijk? Waren ze gemakkelijk te bereiken, gemakkelijk te vinden en hadden zij tijd voor je?

Praten de jeugdzorgmedewerkers vaak met je?

Mentor

Op welke manier was de mentor betrokken?

Kan je goed overweg met de mentor?
Kun je gemakkelijk bij de mentor terecht met vragen?

Kwam de mentor vaak met je praten?

Zijn er nog punten waar je zelf iets over wil vertellen?

Bijlage 4: Vragenlijst jeugdzorgmedewerker

UP!

Is het qua tijdsdruk en belasting mogelijk om onderdeel te zijn van zo nieuwe pilot in het onderwijs?

Vroegtijdig signaleren

Welke rol spelen de leraren op dit moment?

Signaleren jullie zelf ook mogelijk probleem gedrag op school?
(Zo ja, Op welke wijze?)

Outreaching werken

In hoeverre werken jullie outreachend?

Waren de betrokken (mentoren, ouders en jongeren) actief betrokken en stonden ze open voor de begeleiding?

Denken jullie dat je met deze nieuwe werkwijze veel winst kan boeken in het onderwijs?

Resultaten

Wat zijn de resultaten tot nu toe van de pilot!?

In hoeverre zijn de beoogde doelstellingen van de pilot behaald?

Samenwerking

Hoe verloopt de samenwerking tussen de school en Bureau Jeugdzorg?

De rol van de jongeren en de ouders

Werkten de ouders en jongeren actief mee? Waren ze te activeren en stonden open voor de begeleiding?

Op welke wijze werden de jongeren actief betrokken in de begeleiding? Voorbeeld?

In uw ervaring, als een jongere een probleem heeft zal hij dan eerder naar u toegaan of naar de mentor?

Hoe is de samenwerking met de ouders en de jongeren verlopen?

Op welke wijze moeten de jongeren en ouders, naar jou mening, betrokken worden in het programma?

Denkt u dat als u elke dag aanwezig bent op school, dat dan de kwaliteit van de zorg omhoog gaat en drempels nog meer verdwijnen?

De Mentor

Welke rol speelt de mentor volgens jullie bij UP!?

Waren de mentoren betrokken?

Op welke wijze moeten de mentoren, naar jou mening, betrokken worden in het programma?

Inspraak

Hadden de jongeren en ouders invloed op het plan van aanpak en de begeleiding?

Bijlage 5: Brief aan de ouders

Deze brief gaat over de pilot UP! op het Coenecoop College.

Wij zijn Dino Bodzinga en Kars Martin en zijn beiden studenten van de Universiteit Utrecht. Onlangs heeft uw zoon/dochter begeleiding gehad op school. Zoals u misschien weet heeft de begeleiding plaatsgevonden vanuit het project UP!. Voor onze stage en ons afstudeeronderzoek evalueren wij dit project in opdracht van Bureau Jeugdzorg. Zoals u waarschijnlijk weet is het doel van UP! om problemen van jongeren op te lossen. Wij zijn benieuwd naar uw mening en ervaring met UP!. Wij willen uw ervaring en mening meten aan de hand van een interview van vijftien a dertig minuten. In het interview komen vragen over de werking en tevredenheid over UP!. Met uw medewerking hopen wij UP! effectiever en succesvoller te maken, door te achterhalen wat de sterke en zwakke punten zijn van UP!. Met de gevonden informatie hopen wij het programma te verbeteren, waardoor er in de toekomst meer mensen succes kunnen hebben met het programma.

Wij willen benadrukken dat alle informatie anoniem behandeld wordt en garanderen uw privacy. Uw naam en uw mening en ervaring kunnen niet achterhaald worden. Deze brief sturen wij u om u te informeren.

Wij nemen contact met u op om het interview nog verder te bespreken en een afspraak te maken. In het geval dat u onder geen beding wilt meewerken, wilt u dan met ons contact opnemen en dit aangeven. Onderaan de brief vindt u onze contactgegevens. Daarnaast kunt u als u wilt meewerken aan de evaluatie het onderstaande toestemmingsformulier invullen, zodat wij contact met u kunnen opnemen.

Met vriendelijke groet,

Dino Bodzinga & Kars Martin

DinoBodzinga
06-44462656
D.Bodzinga@bjzhlzh.nl

Kars Martin
06-15823130
K.Martin@bjzhlzh.nl

Toestemmingsformulier

Ondergetekende geeft toestemming om deel te nemen aan de evaluatie van UP! . Bij toestemming zal een interview plaatsvinden tussen de 15 en 30 minuten.

Naam:
.....

Handtekening:
.....

Datum
.....-.....-2014...

Telefoonnummer:
.....

E-mailadres
.....

Bijlage 6: Codeboom

Interview	0	0
Outreachend werken	4	6
JZ laagdrempelig	34	78
Mentor laagdrempelig	20	42
Rol jongere	0	0
Contact jongere met JZ	16	32
Contact jongere met mentor	8	10
Jongere actief betrokken en serieus genomen bij UP!	32	68
Jongere zoekt hulp mentor of JZ	12	18
Samenwerking jongere met JZ	12	26
Samenwerking jongere met mentor	18	32
Rol mentor	0	0
Betrokken bij UP!	32	68
Contact mentor en JZ	18	30
Persoonlijk dossier leerling	4	4
Proces omschrijven leerling probleemgedrag	22	46
Samenwerking mentor en JZ	26	59
Tijdsdruk en belasting wel mogelijk hulpverlening bieden	16	16
Wat is rol mentor	8	8
Rol ouder	0	0
Betrokken bij UP!	24	60
Contact mentor en ouders	18	28
Contact ouders en JZ	14	38
Kwaliteit verbeteren als samenwerkt mentor, ouders en JZ	8	10
Samenwerking mentor en ouders	14	30
Samenwerking ouders en JZ	20	36
UP!	0	0
Informatie over UP!	36	58
Problemen opgelost	32	44
Waarom adviezen wel of niet geholpen	10	24
Welke oplossingen aangeboden	24	44
Rol binnen UP!	4	4
School samenwerken met jeugdzorg	24	42
UP! op deze manier op een goede manier ingevoerd	12	16
Waarom benaderd door UP!	8	8
Vroegtijdig signaleren	32	62
Effectiviteit vroegtijdig signaleren	2	2
Hoe vroegtijdig signaleren	6	8
Wat is rol JZ	2	2
Aanwezig op school	12	29
JZ betrokken begeleiding	4	4

Bijlage 7: Interviews in Nvivo

	Name	Nodes	References	Created On
	Interview Jz 1	13	20	16-6-2014 20:28
	Interview Jz 2	15	22	16-6-2014 20:28
	Interview Jz 3	14	21	16-6-2014 20:28
	Interview L1	17	31	16-6-2014 20:41
	Interview L2	14	37	16-6-2014 20:41
	Interview L3	11	17	16-6-2014 20:41
	Interview L4	15	21	16-6-2014 20:41
	Interview M1	23	38	16-6-2014 20:45
	Interview M2	21	32	16-6-2014 20:45
	Interview M3	17	32	16-6-2014 20:44
	Interview M4	16	27	16-6-2014 20:44
	Interview M5	23	50	16-6-2014 20:44
	Interview M6	20	30	16-6-2014 20:44
	Interview M7	10	14	16-6-2014 20:44
	Interview O1	18	65	16-6-2014 20:42
	Interview O2	18	35	16-6-2014 20:42
	Interview O3	14	29	16-6-2014 20:42
	Interview O4	15	24	16-6-2014 21:43